استاد جي مدد کان سواءِ گھرويٺي قرآن مجيد سکو ۽ سيکاريو

قرآن مجيد

سکو ۽ سيکاريو

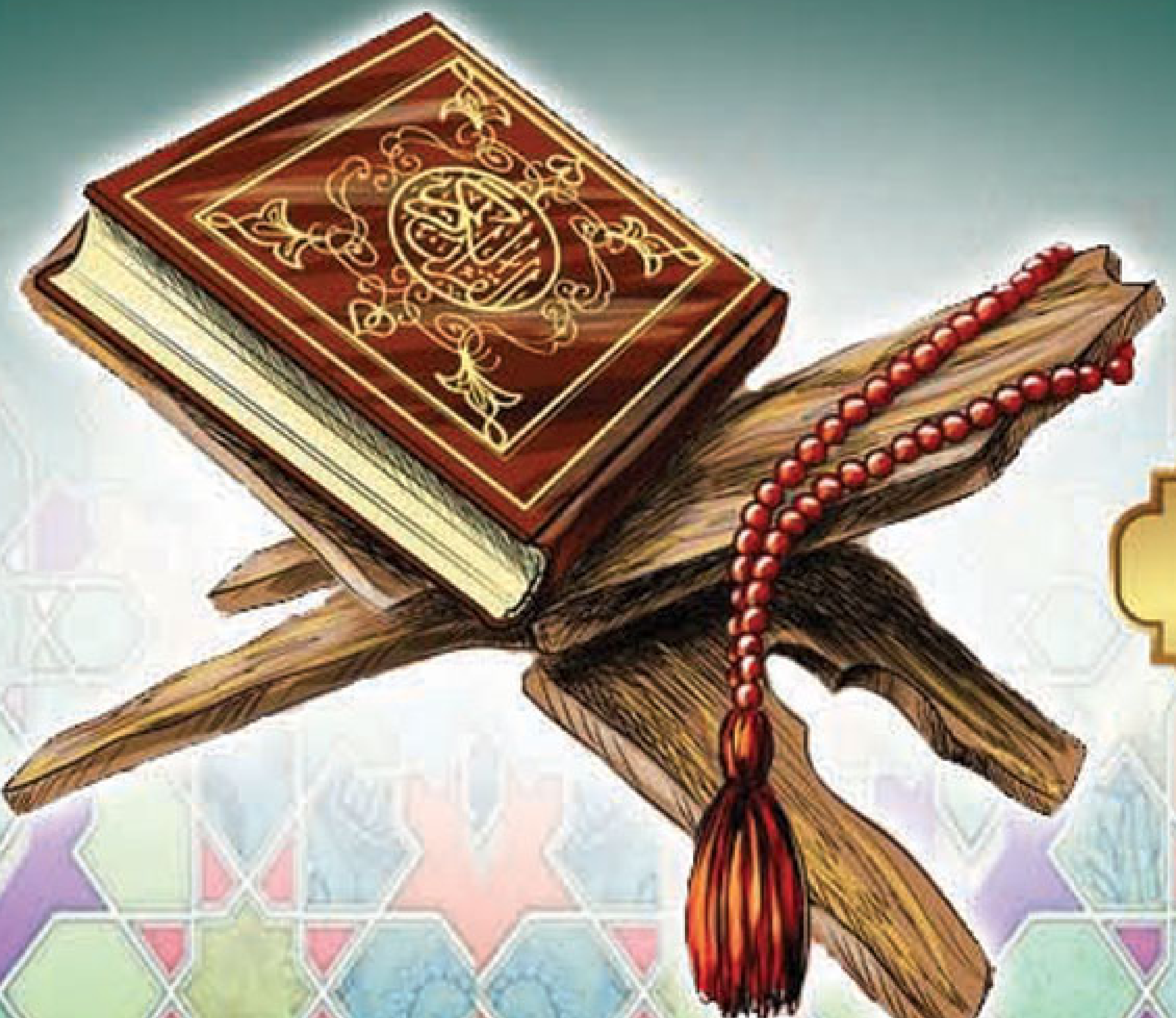

مصباح الحق

مکتبہ عالم العلوم یونیورسل انجینیئرنگ انٹرپرائزز
پہلی منزل حسن مینشن، الطاف حسین روڈ، ڈینسو ہال، کراچی، 7400
موبائل نمبر: 0346-2271015

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

سبق پهريون ① اَکَــرَ

عربيءَ ۾ اڻٽيهه (٢٩) اکر آهن - اوهان انهن کان واقف آهيو، چوجو اهي سڀ اکر سنڌي الف ب ۾ به استعمال ٿيندا آهن - انهن جا اچار بہ ساڳيا آهن سواءِ ان جي ته سنڌيءَ ۾ جن اکرن کي اچاريندي ۽ پڙهندي "ي" ڳنڍيندا آهيون عربيءَ ۾ ان کي "الف" سان اچاريندا سون ۽ پڙهندا سون - جيئن 'ب' کي سنڌيءَ ۾ 'بي' نيئن عربيءَ ۾ 'با' اچاريندا سون ۽ پڙهندا سون -

ا الف	ب با	ت تا	ث ثا	ج جيم	ح حا
خ خا	د دال	ذ ذال	ر را	ز زا	س سين
ش شين	ص صاد	ض ضاد	ط طا	ظ ظا	ع عين
غ غين	ف فا	ق قاف	ک کاف	ل لام	م ميم
ن نون	و واو	ہ ها	ھ ها	ء همزو	ی يا

٢. اچار: هر ملڪ جا ماڻهو ڪٿي آهي انگريز هجن يا عرب، پنهنجي اکرن جي اچار کي هڪ خاص طريقي سان اچاريندا آهن. قرآن جي تلاوت ۾ به جنهن حد تائين ٿي سگهي عربن جو تلفظ اختيار ڪرڻ گهرجي. پر عربن جي اچار وقت سَر تبديل ٿيندو رهندو آهي. ان ڪري دستور هيءُ آهي ته قرائت جا امام جيڪي ٿي گذريا آهن انهن جي روايت کي قائم رکيو وڃي. اهڙا ڏهه امام مستند آهن ۽ هر هڪ جا ٻه راوي آهن. اهڙي طرح قرائت جا ويهه قسم مستند مهيا وڃن ٿا. اِن مان قرائت جي فن جي وسعت جو اندازو ٿي سگهي ٿو. جنهن کي خدا توفيق عطا ڪري اهو انهن مان ڪنهن به هڪ روايت تي قرائت جي تعليم حاصل ڪري "قاري" بڻجي سگهي ٿو.

هر مسلمان لاءِ تلاوت ضروري آهي. "قاري" بڻجڻ لاءِ نه ته ان وٽ وقت آهي ۽ ورري نه ايترا "استاد قاري" موجود آهن جو ڪروڙين ماڻهن کي تعليم ڏيئي سگهن. ان لاءِ اسان جي ڪوشش هجڻ گهرجي ته ڪنهن به فني معاملي کي رنڊڪ بنائڻ جي بجاءِ خدا جي ڪلام جي تلاوت جي سعادت حاصل ڪندا رهون. اچار جي معاملي ۾ ان ذريعن کان مدد وٺون.

۱- جماعت سان نماز پڙهندي امام صاحب جي تلاوت تي کن ڏيون -

۲- ديد لوءِ ٽيلي ويزن جي پروگرامن مان فائدو وٺون

۳- اکرن جون مُختلف شڪليون

عربي ٻوليءَ جا سڀ اکر اهي آهن جيڪي سنڌيءَ ۾ به آهن پر ڪجهه اکر ڪن حالتن هيٺ مختلف شڪلون به اختيار ڪري وٺندا آهن

د

ڊار ڪيل "د" سنڌيءَ وانگر ڪيل هوندو آهي گنڊيل "د" مهڙ ڪان لڙيل هوندو آهي -
(سنڌيءَ ۾ به ائين لکندا آهن)

دعوت عيد

ر

ڊار ڪيل "ر" ٻن قسمن جي هوندي آهي -
گنڊيل 'ر' به ٻن قسمن جي هوندي آهي -
(سنڌيءَ ۾ به ائين لکندا آهن)

راحت / راحت عرض شرط

ک ڪ

جڏهن ک / ڪ / ك کنهن اکر جي پيڇاڙيءَ ۾ ايندو ته ان جي شڪل مختلف ٿيندي آهي -

(سنڌيءَ ۾) مالک

(عربيءَ ۾) مالك

ک (نوٽ :۔ سنڌيءَ ۾ جنهن کي ک (کٽ) اچار ڏيندا آهيون اهوا کر به عربيءَ ۾ ڪ آهي ۔ ان کري ياد رکجي ته عربيءَ ۾ کوه واري ک جو اچارءِ آواز نه آهي ان کري کوه کي عربيءَ ۾ ڪوه پڙهبو ۔

لا لا کي ائين به لکندا آهن ۔ لا
پهرين پاڳي کي ل" مجبو آهي ۔
ٻئي پاڳي کي " الف" سمجهبو آهي ۔

م ان کي ائين به لکندا آهن ۔ م

ه سنڌيءَ ۾ ب ءِ ه کي ائين ملائبو ٻـ
عربيءَ ۾ لکندا آهن ٻـ
لفظ جي وچ ۾ يا منڍ ۾ ه اهي شڪليون وٺي سگهي ٿو ۔
هُمْ (هُمْ) بِهِمْ (بِ هِمْ) لَهُمْ (لَ هُمْ)

ت جيڪڏهن گول ه تي به ٽپڪا لڳندا ته،
اهو ت جو آواز ڏيندو ← ة
اٰيَة (آيت)

ى ان کي عربيءَ ۾ اردوءَ واري وڏي ”ے“ جي شڪل ۾ به لکندا آهن پر عربيءَ ۾ اردوءَ واري وڏي ”ے“ جو آواز ۽ اچار نه آهي.

هنهي نموني جي ”ي“ زير واري ”ي“ جو آواز ڏيندي آهي. (ان کي سنڌيءَ ۾ سمجهڻ لاءِ لفظ حاجي (ى) ۽ پڙهي (ے) جي ”ي“ تي ڌيان ڏيو. پڙهي واري ”ي“ جو اچار ۽ آواز عربي ۾ نه آهي باقي حاجيءَ واري ”ي“ جو آواز عربيءَ ۾ آهي.)

٤- اعرابون

اعرابون ، زبر ، زير ، پيش وغيره علامتن کي چوندا آهن . سنڌي ۾ اسان سڀ حرفن تي اعراب نه ڏيندا آهيون پر قرآن ۾ سڀ اکرن تي اعرابون هونديون آهن . ان کري پڙهڻ ۾ گهڻي سولائي ٿيندي آهي

١. زبر ← جَ بَ

زبر اکرن جي مٿي ڏيندا آهن .

الف جي آواز (اچار) کي ننڍي کرڻ سان زبر جو آواز نکرندو .

جا ...... ڊگهو آواز آهي جَ ننڍو آواز

زبر جي آواز کي الف جي اچار وانگي ڊگهو نه ڇڪبو .

جيئن :- ذَرُ کي ذَارُ پڙهبو ته غلط ٿيندو .

دَلَ کي دَالَ پڙهبو ته غلط ٿيندو .

تَرَ شَجَرَ خَطَبَ

تَ رَ شَ جَ رَ خَ طَ بَ

فَعَلَ قَدَرَ كَسَبَ

فَ عَ لَ قَ دَ رَ كَ سَ بَ

٢- زير ← زير اکر جي هيٺيان ڏيندا آهن.

سِ لِ

”ى“ جي اُچار کي نند و ڪرڻ سان زير جو آواز نڪرندو آهي. جي ..... ڊگهو آواز - جِ ننڍو آواز

(مثال: سنڌي ۾ جي سائين، جي ادا وغيره ۾ ”جي“ جي اُچار کي ذهن ۾ رکو)

عربي ۾ اردو واري ’ے‘ جو آواز نه آهي (ساڳئي طرح عربي ۾ پڻ سنڌي واري ’ى‘ (پڙهي) جو آواز به نه ٿيندو- ان ڪري زير ڏيڻ وقت ’جي‘ جي اچار کي ننڍو ڪرڻ گهرجي.

وَلِىَ	اَذِنَ	اِبِلِ
وَ لِ ىَ	اَ ذِ نَ	اِ بِ لِ

٣- پيش ← پيش، اکر جي مٿي ڏيندا آهن.

رُ سُ

’و‘ جي آواز کي ننڍو ڪرڻ سان پيش جو آواز نڪرندو. مُو .... ڊگهو آواز مُ ننڍو آواز

پيش جي آواز کي ’و‘ وانگي ڊگهو نه ڪرڻ گهرجي.

قُتِلَ	رُسُلُ	خُذُ
قُ تِ لَ	رُ سُ لُ	خُ ذُ

٥. هڪ اکري ٽکرياپد ۽ اسان اڃان

تائين جن اکرن کي پڙهيو آهي انهن ۾ هر هڪ حرف تي ڪا نه ڪا حرڪت يعني زبر، زير، پيش ڏنل هو ـ اهڙا سڀ اکر ڏاڍا رهندا آهن ـ اهڙيءَ طرح لفظ هڪ هڪ اکر واري پاڳن ۾ ورهائيجي ويندو آهي ـ

سَمِعَ	فَلَقِ	رَجُلُ
سَ مِ عَ	فَ لَ قِ	رَ جُ لُ
اَحَدُ	خُلِقَ	تَذَرُ
اَ حَ دُ	خُ لِ قَ	تَ ذَ رُ
بَقَرِ	عَمِلَ	قُتِلَ
بَ قَ رِ	عَ مِ لَ	قُ تِ لَ
كُتُبُ	خَشِيَ	مَلِكَ
كُ تُ بُ	خَ شِ يَ	مَ لِ كَ

٦. ٻه اکري تڪر يا پد:- جيڪڏهن ڪنهن

اکر تي "جزم" جو نشان هجي ته اُهو پنهنجو پاڻ پهرين اکر سان گڏجي ٻه اکري تڪر ٺاهيندو آهي.

جزم جو نشان ننڍي ڏي "دال" جيان هوندو آهي.

لَمْ ---- ل تي زبر آهي ۽ م تي جزم آهي. سو 'ل' ۽ م گڏجي پوندا.

لَمْ مِنْ قُلْ

لَمْ مِنْ قُلْ

كُمْ قَدْ هِمْ

كُمْ قَدْ هِمْ

صَلْ طِبْ لَكْ عَنْ

ذُبْ نَكْ جِدْ طُلْ

مَعْ غِلْ مُرْ تَدْ

هاڻي اوهان کي به اکري تکر پڙهڻ اچي ويا آهن. ان جي مدد سان هيٺ ڏنل لفظ پڙهو.

مَرْقَدْ	بِدْعَتْ	غُرْبَتْ
مَرْقَدْ	بِدْعَتْ	غُرْبَتْ
مَرْكَزْ	خِدْمَتْ	قُرْبَتْ
مَرْكَزْ	خِدْمَتْ	قُرْبَتْ
عَرْفَهْ	صَدْمَهْ	مِدْحَتْ
عَرْفَهْ	صَدْمَهْ	مِدْحَتْ
اِرْجِعْ	يُوْلَدْ	اِرْحَمْ
اِرْجِعْ	يُوْلَدْ	اِرْحَمْ
فُرْقَتْ	مُدْغَمْ	نَزْلَهْ
فُرْقَتْ	مُدْغَمْ	نَزْلَهْ

٧. ٽُڪرڪرڻ.

ھاڻي اوھان ھڪ اکريءَ ۽ ٻہ اکري ٽڪرن کي سڃاڻي ويا آھيو. ڪنھن اکر جو آواز ڪيڏ ڪان اڳ ان کان اڳيئين اکر تي نظر وجھو.

(١) جيڪڏھن ان کان اڳيئين اکر تي جزم آھي تہ ھيءُ اڳيئين اکر سان ڳنڍبو ۽ ٻہ اکري ٽڪر ٿي پوندو.

قُلْتَ: ۔ ق کان اڳيئين اکر تي جزم آھي، سو 'ق' ۽ 'ل' ملندا. ان کي پڙھندا سين قُلْ تَ.

(٢) جيڪڏھن اسان ڪنھن اکر کي اڪيلو ڇاھيون ۽ ان کان اڳيئين اکر تي جزم نہ آھي پر ان جي ٻنھجي ڪا حرڪت آھي تہ ظاھر آھي تہ اھو اکر ڳنڍجي نہ سگھبو، سو پھريون اکر ھڪ اکري ٽڪر وانگي پڙھبو.

لَكُمْ: ۔ ل کان اڳيئين اکر تي جزم نہ آھي. سو ھيءُ ل سان نہ ڳنڍجي سگھبو ۽ پھريون ٽڪر ٿيندو: لَ

ھاڻي ڪ کان اڳيئين اکر 'م' تي جزم آھي. سو ڪ ۽ م ڳنڍبا:

كُمْ (لَ كُمْ) (لَكُمْ)

لفظ ننڍا وهبجي توڙي وڏو ، ان کي تکرن ۾ پڙهڻ گهرجي:-

فَقُلْ	بِسْمِ	لِمَنْ
فَ قُلْ	بِسْ مِ	لِ مَنْ
ضِعْفُ	تَكُنْ	فَلَكُمْ
ضِعْ فُ	تَ كُنْ	فَ لَ كُمْ
رَحْمَةَ	اَعْلَمُ	تَعْبُدُ
رَحْ مَ تَ	اَعْ لَ مُ	تَعْ بُ دُ
اُنْزِلَ	اَنْعَمْتُ	شَجَرَةِ
اُنْ زِ لَ	اَنْ عَمْ تُ	شَ جَ رَ ةِ
بِحَمْدِكَ	كَعَصْفِ	
بِ حَمْ دِ كَ	كَ عَصْ فِ	

هيئين تائين اوهان جي سولائيءَ لاءِ لفظن جا ٽڪر
ٽڪر ڪري ڏيکاريا ويا هئا - هاڻي اوهان پنهنجي دل ۾
ٽڪر ڪجو.

ڪنهن لفظ کي ٽڪرن ۾ مڪمل نه اچاريو - ان ۾
چُڪَ تي جو حرف آهي هڪ هڪ ٽڪر کي الڳ الڳ
ڪري پڙهو. لفظ جي تنتي وچ جي گهٽتي نه ڪجي،
ڪجهه مشق ڪان پوءِ رواني اچي ويندي.

مشق نمبر ١

خَلَقَتْ	خَلَقْتَ	خَبِيرُ
خَ لَ قَتْ	خَ لَقْ تَ	خَ بِي رُ
لِلْكُتُبِ	مَلَكَتْ	أَكْمَلْتُ
لِلْ كُ تُ بِ	مَ لَ كَتْ	أَكْ مَلْ تُ
أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ		أَنْذَرْتَهُمْ
أَمْ لَمْ تُنْ ذِرْ هُمْ		أَنْ ذَرْ تَ هُمْ

يَخْرُجُ	اَخْرَجْتِ	حُشِرَتْ
يَخْ رُ جُ	اَخْ رَ جْ تِ	حُ شِ رَتْ
اَنْقَضَ	لَعْنَةُ	وَسَطْنَ
اَنْ قَ ضَ	لَعْ نَ تُ	وَ سَ طْ نَ
يُوَسْوِسُ	فَرَغْتَ	يَحْسَبُ
يُ وَسْ وِ سُ	فَ رَغْ تَ	يَحْ سَ بُ
اَشْرَنَ	فُتِحَتْ	لِتُنْذِرَ
اَ شْ رَ نَ	فُ تِ حَتْ	لِ تُنْ ذِ رَ
اَهْلَكْتَ	اِرْتَبْتُمْ	جَعَلْتُمْ
اَهْ لَ كْ تَ	اِرْ تَبْ تُمْ	جَ عَلْ تُمْ
اَلْحَمْدُ	نَعْبُدُ	سُطِحَتْ
اَلْ حَمْ دُ	نَعْ بُ دُ	سُ طِ حَتْ

سبق ٻيو۔ ا ء و ی

اوهان ڏٺو ته عربي پڙهڻ ۽ سنڌي پڙهڻ ۾ کو فرق نه آهي سڀ اکر سنڌيءَ وانگر آهن

ا (ء) و ي

اهي ٽئي اکر سنڌيءَ ۾ به استعمال ٿيندا آهن۔ پر نهن جي باري ۾ ڪجھ ڳالهيون ڏيان جوڳيون آهن۔

ا۔ الف

زبر وارو اکر الف سان گڏ ٻوته قاعدي جي مطابق جزم هئڻ گهرجي۔ پر جزم نه ڏيندا آهن۔

جيئن ← مَا قَالَ جَعَلْنَا

مَا قَالَ جَ عَلْ نَا

جيڪڏهن الف تي جزم ڏبي ته (ساهڪي اندر) جهڪي سٽي اچاربو، جيئن هڏڪي يا هچڪي ايندي آهي۔ (سنڌيءَ ۾ اهڙو اچار نه آهي ان ڪري توجھ ڏيڻ جي ضرورت آهي،) ان آواز کي سنڌيءَ ۾ (×) ضرب جي نشان سان ظاهر ڪنداسين۔

فَأْ اِقْرَأْ

فَ× اِقْ۔ رَ۔×

٢۔ همزو ’ء‘

الف ۽ همزو ، هڪ ئي آواز جون ٻہ شڪليون آهن ـ جيڪڏهن ڪو اکر ’ء‘ سان ملندو ته اهڙي ست ياهڏ کي جو آواز پيدا ٿيندو جهڙي ء طرح الف تي جزم ڏيڻ سان پيدا ٿيندو۔

شِئْتَ   يَأْخُذُ

شِ × تَ   يَ × خُ ذُ

همزو ’ء‘ کنهن اکر سان گڏيل هوندو ته الف وانگي اچار ٿيندو آهي ـ ان ڪري جڏهن الف کي ڪنهن اکر سان گڏي اچار ٿيندو ته قاري ان کي همزو ڪري چوندا آهن۔

اِنْ   ءِنْ

الف نون زير ← اِن   همزو نون زير ← اِن

جِئْتِ   لَئِنْ   يَأْمُرُ

جِ × تِ   لَ × اِن   يُ × مُرُ

٣- واوُ وْ

جيڪڏهن پيش وارو اکر واوُ سان گڏ ہو تہ عربيءَ سنڌي ٻنهي ۾ هڪئي اچار ٿيندو.

قَالُوْ   كَانُوْ   اَقْسَمُوْ

قَا لُوْ   كَا نُوْ   اَقْ سَ مُوْ

جيڪڏهن ڪو زبر وارو اکر واوُ سان ملندو تہ عربيءَ ۽ سنڌيءَ جي اچارڻ ۾ فرق ٿيندو.

سَوْ

سنڌيءَ ۾ ان کي پڙهنداسين : سَو
عربيءَ ۾ ان کي پڙهنداسين ، سائُو

(نوٽ : سائُو رنگ ، اچارڻ ۾ "سائُو" وانگي نہ اچاربو پر سائُو اچاربندا يعني هڪ اچار ۾ هڪ آواز ڪيدنداسين)

يَوْمَ   قَوْمِ   لَوْكَانَ

يائُو مَ   قائُو مِ   لائُوكَانَ

تَوْبَةُ   فَوْقَهُمْ   نَادَوْ

تائُوبَ تُ   فائُوقَ هُمْ   نادائُو

۴۔ ي

عربيءَ ۾ سنڌي وانگي "ي" جا ٻه اچار نه آهن رڳو هڪ اچار آهي جيئن قاضي لفظ ۾ ي جو اچار آهي

فِىْ	فِےْ	لَذِىْ	لَذِےْ
فِي	فِي	لَ ذِي	لَ ذِي

جيڪڏهن ڪو زبر وارو اکر 'ي' سان گڏ ٻوته عربي ۽ سنڌي جي اچار ۾ فرق ٿيندو.

ڪَےْ ← سنڌيءَ ۾ ان کي پڙهندا سين ـ ڪي
← عربيءَ ۾ ان کي پڙهندا سين ـ ڪائي

ڪَيْفَ	خَيْرُ	بِغَيْرِ
ڪائيْ فَ	خَائيْ رُ	بِ غائيْ رِ

عَلَيْهِ	اِلَيْكُمْ	اَيْدِيْهِمْ
عَ لائيْ هِ	اِلائيْ ڪم	آئي دي هِمْ

٥ - ڇهين سبق جو خلاصو

١- ٻن اکرن کي ملائڻ لاءِ جزم ڏيڻ ضروري آهي پر الف سان ملائڻ لاءِ جزم نه ڏبي آهي.

جَدْ جَا لَمْ لَا

جَدْ جَا لَمْ لَا

٢- جيڪڏهن الف تي جزم ڏبي ته سنئي اچاربو.

يَاْتِكَ اِقْرَاْ

يَ × تِ كَ اِقْ رَ ×

٣- ساڳئي طرح جيڪڏهن همزي (ء) تي جزم ڏنل هوندي ته سنئي اچاربو.

بِئْسَ جِئْتِ

بِ × سَ جِ × تِ

٤- زبر وارو اکر واؤُ سان ملندو ته سندي ۾ جدا آواز نڪرندو

قَوْلُ فَوْقَهُمْ

قَاوُ لُ فَاوُ قَ هُمْ

٥ ـ زبر وارو اکر "ى" سان ملندو ته سنڌي ۾ جدا اچاربو.

کَيْفَ   يَدَىْ

کائيْ فَ   يَ دائيْ

عربيءَ ۾ جو هڪ اچار آهي جيئن لفظ حاجيءَ ۾ ي جو اچار اچارجو.

(کائي ۽ دائي جو هڪ آواز ۾ هڪ اچار ڪيندا. کا ئي ۽ دا ئي نه پڙهندا. جو جو ظاهر ۾ به پر آهن پر هڪ پر وانگي اچاريندا.

اِذَا   اِقْرَاْ   شِئْتَ

اِذا   اِقْ رَ×   شِ×تَ

لَوْلَاكَ   بَيْنَ   لَذِىْ

لائولاکَ   بائيْ نَ   لَ ذِيْ

مشق نمبر ۲

اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ اَنْ عَمْ تَ عَ لائِيْ هِمْ	وَلَسَوْفَ وَلَ سَائُوْفَ

لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُوْلَدْ

لَمْ يَ لِدْ وَ لَمْ يُوْ لَدْ

اَلَمْ تَرَكَيْفَ اَلَمْ تَ رَ كَائِيْ فَ	اِهْتَدَوْ اِهْ تَ دائُوْ

وَاَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا

وَ اَ رِ نَا مَ نَا سِ كَ نَا وَ تُبْ عَ لائِيْ نَا

مَالَمْ يَاْتِكَ مَا لَمْ يَ×تِ كَ	وَلَبِئْسَ وَ لَ بِ×سَ

بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ
بَلْ اَ كْ ثَ رُ هُ مْ لَا يَعْ لَ مُو نَ

فَاَشَارَتْ اِلَيْهِ
فَ اَشَا رَتْ اِلَائِيْ هِ

اَوْحَيْنَا
آئُوحَائِيْ نَا

وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ
وَلَ ئِنْ صَ بَرْ تُمْ لَ هُ وَ خَائِيْ رُ

يَوْمَ يَاْتُوْنَنَا
يَائُومَ يَ×تُو نَ نَا

شِئْتَ
شِ × تَ

لَا رَيْبَ فِيْهِ
لَا رَائِيْ بَ فِيْ هِ

اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ
اَلْ يَائُومَ نَخْ تِمُ

وَلَهُمْ فِيْهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ
وَلَ هُمْ فِيْ هَا مَ نَا فِ عُ وَ مَ شَا رِ بُ

سنڌيءَ ۾ لکيل جن لفظن جي هيٺان ليڪ ڏنل آهي
اِنهن تي ڌيان ڏيڻ جي ضرورت آهي ۔

جَعَلۡنَا مُسۡلِمَيۡنِ
جَ عَلۡ نَا مُسۡ لِ مائيِ نِ

لَوۡ كَانُوۡ
لَا ئُو كَا ئُوۡ

فَلَمۡ يَكُ يَنۡفَعُهُمۡ اِيۡمَانُهُمۡ
فَ لَمۡ يَ كُ يَنۡ فَ عُ هُمۡ اِيۡ مَا نُ هُمۡ

كَيۡفَ خُلِقَتۡ
كَا ئِيۡ فَ خُ لِ قَتۡ

تَوَاصَوۡ
تَ وَا صَا ئُوۡ

فَلَا يَحۡزُنۡكَ قَوۡلُهُمۡ
فَ لَا يَحۡ زُنۡ كَ قَا ئُوۡ لُ هُمۡ

لَقَدۡ اُوۡحِيَ اِلَيۡكَ
لَ قَدۡ اُوۡ حِ يَ اِ لَا ئِيۡ كَ

بَاۡسَكُمۡ
بَ × سَ كُمۡ

سبق ٽيون خالي اکر/ واندا اکر

سنڌيءَ ۾ عربيءَ جا ڪيترائي لفظ ڏهاڙي ڪتب آڻيندا آهيون. جيئن :-

بلڪل عربيءَ ۾ بِالْكُلْ

سنڌي قاعدي مطابق عربيءَ واري بالڪل جو اچار ٿيندو "بال ڪُل" پر اسان ان کي عربيءَ جي اصول مطابق پڙهندا سين بل ڪل ۽ سنڌيءَ ۾ انهيءَ عربيءَ اچار کي لکندا آهيون بلڪل.

عربيءَ جو قاعدو هيءُ آهي ته :-

بِالْكُلْ

جيڪڏهن ڪنهن اکر تي ڪو اعراب (زير زبر پيش وغيره) ڏنل نه هجي يعني بلڪل خالي هجي ته اهو اکر خاموش رهندو مطلب ته ان کي نه اچاربو. ائين ڪٿي سمجهي ته اهو اکر ئي نه آهي.

هتي "الف" خالي آهي ان ڪري "ب" سنڌي "ل" سان گڏبي. اچاربو، ب ل زير بِل

هيٺ ڏنل لفظن ۾ به خالي اکر آهن اسان انهن کي به اچار ڪرڻ مهل ڇڏي ڏيندا سين.

فِى الْفَوْرِ   بِالْجَبْرِ

فِـل فائو رِ   بِل جَب رِ

مٿيون قاعدو رڳو هڪ صورت ۾ لاڳو نه ٿيندو.

جيئين:- مَا جَا لَا وغيره

هتي الف خالي آهي پر آواز ڏيندو يعني اچاربو پر جيڪڏهن اڳئين اکر تي جزم هجي ته هئُ الف بهخاموش رهندو يعني اچارڻ ۾ نه ايندو.

جيئين:- فَاعْدِلُوْا

فَع دِ لُو

١- هوئين به ف الف زبر 'فا' پڙهبو آهي.

٢- پر هتي اڳئين اکر 'عين' تي جزم آهي ته 'ف' سنئون سڌو 'ع' سان گڏبو.

خالي الف کي پڙهڻ وقت، اچارڻ لاءِ هيٺيَن ڳالهيون سامهون رکو.

لَا رَيْبَ   فَاصْبِرُوْا

لا رائِي بَ   فَص بِ رُوْ ا

صِرَاطَ	وَادْخُلِي
صِ رَا طَ	وَدْ خُ لِي

الف کان سواءِ جيڪڏهن ي و ل خالي هجن ته ان اکرن کي به ائين سمجهي ته جيڻن آهن ئي نه ، جيئن :-

بِالْغَيْبِ	مِنَ الْاَجْدَاثِ
بِلْ غَيْ بِ	مِنَلْ اَجْ دَا ثِ
فِى الْفُلْكِ	اِلَى الْاَذْقَانِ
فِلْ فُلْ كِ	اِلَلْ اَذْ قَا نِ
ذُوا الْجَلَالِ	يُؤْمِنُوْنَ
ذُلْ جَ لَالِ	يُؤْ مِ نُوْ نَ (و خالي آهي)

مشق نمبر۳

عَبْدُ الْحَقِّ — فِی الْفَوْرِ
عَبْ دُلْ حَقّْ — فِلْ فَاوْ رِ

ذُو الْعَصْفِ — وَادْخُلُوا الْبَابَ
ذُلْ عَصْ فِ — وَدْ خُ لُلْ بَا بَ

فِی الْاَرْضِ — فَاعْدِلُوْا
فِلْ اَرْ ضِ — فَعْ دِ لُوْ

وَاَقِيْمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ
وَ اَ قِيْ مُلْ وَ زْ نَ بِلْ قِسْ طِ

فَهِيَ اِلَى الْاَذْقَانِ فَهُمْ
فَ هِيَ اِلَلْ اَذْ قَا نِ فَ هُمْ

ھاڻي ھيٺ ڏنل نشانن تي ڌيان ڏيو. ۽ پڙھو ۽ اُنھن جي مدد لاءِ تير جا نشان ھنيل ھُئا ۔ ھاڻي
اُنھن جي مدد لاءِ تير جا نشان ھنيل ھُئا ۔ ھاڻي
اُنھن پنھنجو پاڻ خالي اکرن کي ڇڏي پڙھو ۔

لَا تُفْسِدُوْا فِي الْاَرْضِ

لَا تُفْ سِ دُوْ فِلْ اَرْ ضِ

لَا تُخْسِرُوا الْمِيْزَانَ

لا تُخْ سِ رُل مِي زا نَ

فَوَاحِشِ وَالْبُهْتَانِ وَالْمَعَاصِيْ

فَ وا حِ شِ وَل بُهْ تا نِ وَل مَ عَا صِي

ذُوالْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ

ذُل جَ لا لِ وَل اِكْ رَا مِ

لَا تَطْغَوْا فِي الْمِيْزَانِ

لا تَط غا ئو فِل مي زا نِ

سبق چوٿون

ڪجھ ٻيون اعرابون

۱. بيٺل اُڀي زبر: هيءُ الف وانگر سڌو ھوندو آهي.
: هيءُ الف وانگر اچاربو آهي.

ڪِتٰبَ	سَلٰمٌ	اٰدَمَ
ڪِ تَا بَ	س لَا مُ	آ دَ مَ

۲. بيٺل اُڀي زير: هيءُ ٻہ سڌي ھوندي آهي ۽ اڪري هيٺان ڏني آهي. هيءُ 'ي' جو آواز ڏيندي. ان ڪري 'ي' وانگي اچاربو.

بِهٖ	هٰذِهٖ	اِلٰفِ
بِ هِي	ها ذِ هِي	اِيِ لا فِ

۳. بيٺل اُلٽو پيش: هن جي شڪل هيءُ آهي ← ٗ هيءُ واوَ جي آواز ڏيندو آهي، ان ڪري واوَ وانگي اچاربو.

لَهٗ	عَبْدُهٗ	نَفْسُهٗ
لَ هُو	عَبْ دُ هُو	نَفْ سُ هُو

عَلٰى	اِلٰى	عِيْسٰى
عَ لَا (يَ نه اچاربي)	اِ لَا	عِيْ سَا
قُرْاٰنُ	ذٰلِكَ	اٰتٰكَ
قُرْ آ نُ	ذَا لِ كَ	آ تَا كَ
مِثْلِهٖ	دُوْنِهٖ	اٰيٰتِهٖ
مِثْ لِ هِيْ	دُوْ نِ هِيْ	آ يَا تِ هِيْ
سٰحِرٌ	اَطْعَمَهٗ	كَذِبُهٗ
سَا حِ رُ	اَطْ عَ مَ هُوْ	كَ ذِ بُ هُوْ
بَعْدِهٖ	اِيْمَانَهٗ	يٰقَوْمِ
بَعْ دِ هِيْ	اِيْ مَا نَ هُوْ	يَا قَا ئُو مِ

فَمَالَهٗ	اَصْحٰبُ
فَ مَا لَ هُوْ	اَصْ حَا بُ

ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ فِيْهِ
ذَالِ كَل كِتَابُ لَارائِيْ بَ فِيْ هِ

فِى الْمُنٰفِقِيْنَ فِل مُنَا فِ قِيْ نَ	بَاسُهٗ عَنِ الْقَوْمِ بَاسُ هُوْ عَ نِل قَائُوْ مِ
مِنْ اَهْلِهٖ مِنْ اَهْ لِ هِيْ	مَآ اَغْنٰى عَنْهُ مَالُهٗ ما اَغْ نَا عَنْ هُ مَالُ هُوْ

وَالْمُجٰهِدُوْنَ فِىْ سَبِيْلِهٖ
وَل مُجَاهِ دُوْنَ فِيْ سَ بِيْ لِ هِيْ

اِلٰهِ مُوْسٰى اِلَا هِ مُوْسَا	فِى الْحَيٰوةِ فِل حَ يَا تِ

وَامْرَاَتُهٗ
وَ مْ رَ اَ تُ هُوْ

٤ - مَد :- مَد سنڌيءَ ۾ استعمال ٿيندي آهي.
جيئن آباد، غيرآباد، آترائڻ وغيره
سنڌيءَ ۾ ڊگهو الف تي مَد ڏبي آهي. عربيءَ ۾ گهڻن
اکرن تي مَد ڏئي سگهبو آهي. جنهن اکر تي مَد
هجي ته ان جي آواز کي ڊگهو اچاربو آهي.
مَد جون ٻه شڪليون هونديون آهن. ـــــــ ۽ ~ .

شَآءَ	عَلَىٓ	قَالُوٓا
شَـا ـءَ	عَ لاٰ	قَا لو.....
شا ڊگهو اچار	لاٰ ڊگهو اچار	لُو ڊگهو اچار

قرآن جي ڪجھ سورتن جي منڍ ۾ ڪجھ لفظ ايئن
آهن. اسان انهن کي ملائي يا گڏي نه پڙهندا آهيون
جيئن ڪنهن اکر تي مَد هوندي ته آواز کي ڊگهو اچاربو.

الٓمٓ پڙهنداسين : الف | لاٰ.....م | ميـ....م
ل ۽ م تي مد آهي، ان ڪري اچار ڊگهو ٿيو.

حٰمٓ پڙهنداسين : حا | ميـ.....م
م تي مد آهي، ان ڪري اچار ڊگهو ٿيو.

صٓ پڙهنداسين : صوا.....د
ص تي مد آهي، ان ڪري اچار ڊگهو ٿيو.

قُلْ يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ

قُلْ يا.... اَهْ لَلْ كِ تا بِ

وَهَبْنَا لَهٗٓ اِسْحٰقَ مَاجَآءَ هُمْ

وهَب نالَ هُو اِس حاقَ ما جا....ءَ هُم

كَانُوْٓا اِذَا قِيْلَ لَهُمْ هُوَالَّذِىْٓ اَنْزَلَ

كانو....اِذا قِي لَ لَ هُمْ هُ وَل لَ ذي....اَن زَ لَ

هٰذَا لَهُوَ الْبَلٰٓؤُا الْمُبِيْنُ

ها ذا لَ هُ وَل بَ لا.... ئُل مُ بي نُ

جاءِ جي نرهجڻ ڪري بيٺل الف کي ل جي مٿان ڏيڻ جي بجائي ٽورو پٽي لکيل آهي. بيٺل الف تي مد آهي ان ڪري ان الف جو اچار ڊگهو ٿيندو.

وَقَضَيْنَآ اِلٰى بَنِىْٓ اِسْرَآءِيْلَ

وَقَ ضائِي نا.... اِلا بَ ني.... اِسْ را.... ئي لَ

مشق نمبر ٤

اَوْلِيَآءَ	اُولٰٓئِكَ	طَآئِفَةٌ
آئوُ لِ يا....ءَ	اُ لا....ءِ كَ	طا....ءِ فَ تُ
خَلَقْنٰكُمْ	صٰلِحٰتِ	اَهْدٰى
خَ لَقْ نا كُمْ	صا لِ حا تِ	اَهْ دا
اَذَاعُوْبِهٖ	اِلٰفِ	اٰيَاتِهٖ
اَ ذا عُو بِ هي	اِيِ لا فِ	آ يا تِ هي
عَبْدُهٗ	دَاوٗدَ	خَلَقَهٗ
عَب دُ هُو	دا وُو دَ	خَ لَ قَ هُو
عٓسٓقٓ (عٓ سٓ قٓ)	طٰهٰ	يٰسٓ
عائِ...ن/سي....ن/قا....ف	طا/ ها	يا/سي...ن

مَلٰٓئِكَتِهٖ مَ لا....ءِ کَ تِ هي	ذٰلِكَ الْكِتٰبُ ذالِ کَل کِ تابُ
هٰٓـؤُلَآءِ ها....ءُ لا....ءِ	فَوْقَ عِبَادِهٖ فائوَقَ عِ با دِ هِي

يُؤْمِنُوْنَ بِمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ
يُي×مِ نُونَ بِ ما.... اُنْ زِ لَ اِ لا يْ کَ

وَلَآ اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَآ اَعْبُدُ
وَ لا.... اَنْ تُمْ عابِ دُو نَ ما.... اَعْ بُ دُ

مَالَهٗٓ اَخْلَدَهٗ مالَ هُو.... اَخْ لَ دَهو	سَمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ سَ ماواتِ وَلْ اَرْضِ

بِيَمِيْنِهٖ
بِ يَ ميِ نِ هي

جِاۤيٰۤ ءَ الف خالي آهي } تُؤْمِنُوْنَ
جي..... ءَ ج ' ي سان ملندو } تُ × (واو بي آواز آهي)

ذٰلِكَ الْكِتٰبُ	وَعَلٰٓى اَبْصَارِهِمْ
ذال كَلِ كِ تا بُ	وَ عَ لا.... اَب صَا رِ هِم

يٰدَاوٗدَ	اِلٰفِهِمْ	يٰبَنِيْٓ اٰدَمَ
يا دا وُو دَ	اي لا فِ هِم	يا بَ نِي آ دَ مَ

صَلٰوةٌ	صَلٰوةُ	زَكٰوةُ
صَ لا تٌ	صَ لَ وا تُ	زَ كا تُ

ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ	مِائَةَ
ذُل فَضْ لِل عَ ظي مِ	مِ ءَ تَ

بِهٖ	مَعَهٗ	بَعْدِهٖ
ب ِ هي	مَ عَ هو	بَعْ دِ هي

يَأْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

يَ يِ × مُرُوْنَ بِلْ مَعْ رُوْفِ وَيَنْ هَائُوْنَ عَ نِلْ مُنْ كَرِ

يَأْتُوْكُمْ مِنْ فَوْرِهِمْ هٰذَا يُمْدِدْكُمْ

يَ يِ × تُوْكُمْ مِنْ فَائُوْرِهِمْ هَاذَا يُمْ دِدْ كُمْ

ثَوَابَ الْاٰخِرَةِ نُؤْتِهٖ

ثَ وَا بَلْ آ خِ رَ تِ نُ × (واو نه اچاريو) تِ هِي

يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرٰى

يَا ئُوْمَ نَبْ طِ شُلْ بَطْ شَ تَلْ كُبْ رَا

حُسْنَيَيْنِ

حُسْ نَ يَا ئِي نِ

اَفَعَيِيْنَا

اَ فَ عَ يِي نَا

مُسْتَهْزِءُوْنَ

مُسْ تَهْ زِ ئُوْنَ

سَيُنْغِضُوْنَ

سَ يُنْ غِ ضُوْنَ

سبق پنجون
وقفو

عربيءَ ۾ جڏهن ڪو جملو ختم ٿيندو آهي ته هڪ نشان ٺاهيو آهي ۽ ⟵ ○ (سنڌيءَ ۾ بيهڪ جي نشاني جونڊا آهن)

ان کي آيت چوندا آهن. جملي جي ختم ٿيڻ کان پوءِ وقفو ضروري آهي. يعني ٿورو بيهڻ گهرجي. ڪڏهن ڪڏهن آيت جي وچ ۾ به بيهڻ ٿيندو آهي. بيهڻ لاءِ نشان ٿيندا آهن جن جو ذڪر اڳين صفحن ۾ ايندو.

قرآن شريف ۾ وقفي ڪرڻ جو طريقو اِهو ٺاهيو ويو آهي ته آخري اکر جي حرڪت يعني زبر، زير يا پيش کي گم ڪيو آهي. ته جيئن اهو اکر اڳئين اکر سان نه ملي سگهي ۽ ان اکر کي پوئين اکر سان ڳنڍڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. جيئن ته.

تَعْلَمُوْنَ ○ تَع لَ مُو ن ○	آخري اکر 'ن' تي زبر آهي. ان زبر کي گم ڪيو ۽ ان اکر کي پوئين اکرن سان ڳنڍيندا اسين.
آيت نه هجي ته، تَع لَ مُونَ	آيت هجي ته، تَع لَ مُون

مَالَهٗٓ اَخْلَدَهٗ ۝

مَالَ هُو.... اَ خ لَ دَ هٗ

پيچارڙيءَ واري ڪا تي اُپيي بنيتل پيش کي گم ڪري اچاربو - دَهٗ

وَمَآ اَدْرٰكَ مَا الْعَقَبَةُ ۝

وما... اَدرَاكَ مَل عَ قَ بَه

جڏهن ڪا مٿان ۾ تنبڪا هجي ت تاهي وٽي آهي آيت

ڪان اِگ اهي تنبڪا گم ٿيندا ۽ رڳو ڪا جو آواز نڪرندو -

وَاِلَى الْاَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ۝

وَ اِ لَل اَ رضِ ڪَائيِ فَ سُ طِ حَت ه

ت اَڳوات ئي 'ح' سان جزم جي ڪري ڳنڍيل آهي

ان ڪري اٿين ئي رهندو - حَت

صُحُفِ اِبْرٰهِيْمَ وَمُوْسٰى ۝

صُ حُ فِ اِب راهِي مَ وَ مُو سا ه

ے (ی) خالي آهي يعني زير، زبر، پيش نه آهي ۽ سا

مڪمل آهي - بس سا اچاربو -

١- هيٺ ڏنل علامتن تي وقفو ضروري آهي

○ ط م

○	هيءَ آيت جي پوراڻيءَ جي نشاني آهي هتي بيهڻ ضروري آهي
ط يا ۃ	هيءُ وقف مطلق آهي. هتي بيهڻ ضروري آهي.
م	هيءُ لازمي وقف آهي. بيهڻ ضروري آهي نه ته معنيٰ غلط ٿي سگهي ٿي.

٢- هيٺ ڏنل علامتن تي وقفو اختيار هيٺ آهي.

ج يا ج○	ج (هيءُ وقف جائز آهي) بيهڻ يا نه بيهڻ اوهان جي مرضي آهي.
قف	هتي ٿورو بيهڻ گهرجي

٣- هيٺ ڏنل علامتن تي بيهڻ/وقفو نه ڏيندو آهي.

لا ز س ق ص وغيره

هاڻي مختلف علامتن جا مثال ڏسون :-

وَلَمْ يُوْلَدْ ○	وقفو ڪرڻو آهي. پر اڳوات ئي آخري اکر تي جزم آهي. وَ لَمْ يُوْ لَدْ.
نَسِیَ خَلْقَهٗ ط	وقفو ڪرڻو آهي. ڪاٿي بيٺل اُبو پيش نه اچاربو. ائين پڙهبو.
اَصْحٰبَ الْقَرْيَةِ م	وقفو لازمي آهي. ت جا ٽيڪا زير سميت جي ڪري گم ٿي ويندا. اَص حابل قريه
اَرْضُ الْمَيْتَةُ ج (ج = وقفو اختياري	جيڪڏهن وقفو نه ڪجي ته :- اَرْ ضُل مائِي تَ تُ جيڪڏهن وقفو ڪجي ته :- اَرْضُل مائِي تَه.
رِزْقَهٗ لا فَيَقُوْلُ	لا نشان تي وقفو نه ڪجي. پڙهبو : رِزْقَ هُوْ فَ يَ قُوْل

ع○ هن علامت تي رکوع ختم ٿيندو آهي. وقفو ڪبو

جيڪڏهن ٻه علامتون هجن مثلاً سَ جَ ته مٿين علامت کي

مڃبو. ساڳئي قاعدي مطابق ○لا تي وقفو نه ڪجي

پر ڪجھ قاري ○لا تي به وقفو ڪندا آهن.

مشق نمبر ۵

اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ۝	عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ ؕ
اَ فَ لَا تَعْ قِ لُوْ نَ	عَبْ دُ هُوْ وَ رَ سُوْ لُـ هٗ
لِيُرَوْا اَعْمَالَهُمْ ۝ؕ	فَمَنْ شَآءَ ذَكَرَهٗ ۝
لِ يُ رَا ئُوْ اَ عْ مَا لَ هُمْ	فَ مَنْ شَا...ءَ ذَ كَ رَ هٗ

كَاتِبِيْنَ ۝ لا يَعْلَمُوْنَ مَا تَفْعَلُوْنَ ۝

كَا تِ بِيْ نَ يَعْ لَ مُوْ نَ مَا تَفْ عَ لُوْ نَ

اَلْقَارِعَةُ ۝ مَا الْقَارِعَةُ ۝ج

اَلْ قَا رِ عَ تُ مَلْ قَا رِ عَـ ہ

اَرَءَيْتَ اِنْ كَانَ عَلَى الْهُدٰىٓ ؕ

اَ رَ آ ئَيْ تَ اِنْ كَا نَ عَ لَلْ هُ دَا

لَكَ الْحَمْدُ ط
لَ كَلْ حَمْدُ

فِي الْاَرْضِ ۝
فِلْ اَرْضِ

وَاسْتَغْفِرْهُ ط
ھ مٿان پيش گم ڪيو پر فِر
سان ھ ميلاپ ڪائيندي ان ڪري
معمولي اشاري وانگي ملائبي.
وَس تَغْ فِرْهُ.

صَرْحَ ج
ح مٿان زبر گم ڪبي، پر
صر سان ح ميلاپ ڪائيندي
اِن ڪري معمولي اشاري سان
ملائبي صَرْحَ

وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ۝ ط
وَمَا.... ادرا ڪَ مَا لائِي لَ تُلْ قَدْرِ

وَجُنُوْدَهٗ لا وَهُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ ۝
وَجُ نُوْ دَهُوْ (نه بيھي) وَ هُمْ لَا يَشْ عُ رُوْنَ

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ اِبْرٰهِيْمَ ۝ م
وَتْ لُ عَ لائِي هِمْ نَ بَ اَ اِبْ رَا هِيْمَ

ڪُجھ ضَروري ڳالهيون

پنج سبق مڪمل ٿي ويا. اهڙيءَ ريت ڪتاب جو اڌ پڇاڙيءَ تي پهتو. هِنن سبقن ۾ ڪجھ ڏيان جوڳيون ڳالهيون آهن. جنهن کي ورجائڻ جي ضرورت آهي.

(ا) اُچار

هر هڪ زبان جي درست اچار کي اِن ٻوليءَ جا ڳالهائيندڙ ئي اچاري سگهن ٿا. ڪوشش ڪرڻ سان اسان به ڏري گهٽ درست اچاري سگهون ٿا. اچار ڪتاب جي مدد سان سيکاري ڪونه ٿو سگهجي. ريڊيئي ۽ ٽيلي ويزن تان سٺا قاري تلاوت ڪندا رهندا آهن. جن کي ٻڌي پنهنجي وس آهر پنهنجي پڙهڻ جي انداز کي درست ڪري سگهجي ٿو.

هيٺ ڏنل اکرن جي اچار تي جوڳو ڌيان ڏرجي:-

ع ۽ ح جا آواز، نڙيءَ مان نڪرندا آهن.

ض جو اچار عربيءَ ۾ اهو نه آهي جيڪو سنڌيءَ ۾ آهي. سنڌيءَ ۾ ض جو آواز ز وانگي آهي جڏهن ته عربيءَ ۾ ض جو آواز د وانگي آهي.

(ii) اعرابون

الف جي آواز کي ننڍو ڪرڻ سان زبر جو آواز ٺهندو.

ذَرُءِ ذَارُ - ذَ، ننڍو آواز ذَا، ڊگھو آواز زبر جي آواز کي ڊگھو ڪرڻ نه گھرجي. ذَرُ کي اسان ذَارُ نه پڙهي سگھندا سين.

لَهَا — لَ هَا (لاها نه پڙهبو)

كَمَا — كَ مَا (ڪاما نه پڙهبو)

ي جي آواز کي ننڍو ڪرڻ سان زير جي آواز نڪرندي.
زير جي آواز کي ڊگھو ڪرڻ نه گھرجي.
ب کي اچارڻ لاءِ. ي جي آواز کي ننڍو ڪجي.

ب کي "ب زير. بي" پڙهڻ درست نه آهي يعني وڏي ي نه پڙهجي بلڪ ننڍي ي پڙهجي.

اِبِلِ — اِ بِ لِ (ننڍو آواز)

بِهٖ — بِ (ننڍو آواز) هِي (ڇڪيل آواز)

و جي آواز کي ننڍو ڪرڻ سان پيش جو آواز ٺهندو.
پيش جي آواز کي ڊگهو نه ڪرڻ گهرجي.
ٻُ کي اچارڻ لاءِ ٻُو پڙهڻ بهتر نه آهي.

هُوَ لَهٗ

هُ (ننڍو آواز) وَ لُ (ننڍو آواز) هُو (مناسب ڊگهو آواز)

ڪو زبر وارو اکر 'وْ' سان ملندو ته عربيءَ ۾ ان جو آواز سنڌي کان مختلف ٿيندو؛

قَوْلَ سَوْفَ مَوْلٰی

قا ئُو لَ سا ؤَ فَ ما ئُو لا

(هڪ اچار + لَ) (هڪ اچار + فَ) (هڪ اچار + لا)

ڪو زبر وارو اکر يْ سان ملندو ته عربيءَ ۾ ان جو اچار سنڌيءَ کان ڌار ٿيندو

كَيْفَ اِلَيْهِ عَيْنُ

ڪا ئِي ف اِ لا ئِي هِ عا ئِي نُ

(هڪ اچار + ف) (اِ + هڪ اچار + هِ) (هڪ اچار + نُ)

(iii) الف جو خاصيتون

اُهي ڳالهيون اوهان پڙهي چڪا آهيو. ڌيان ۾ رکڻ جي ضرورت آهي.

جيڪڏهن خالي الف کان اڳ زبر وارو اکر هوندو ته اهو اکر خالي اکر سان لڳندو جيئن ته ٽيڪ الف تي ڳنڍڻ واري نشاني جزم لڳل نه آهي.

جَا	لَهَا	مَالُهٗ
جا	لَ ها	مَا لُ هُو

پر جيڪڏهن خالي حرف کان اڳئين حرف تي جزم هجي ته پوءِ الف کي نه اچاربو ۽ الف کان پهريون اکر نئون سڌو جزم واري اکر سان وڃي ملندو.

فَاصْبِرْ	وَالْمَلٰٓئِكَةُ
فص بر	وَل مَلا.....ءِ كَ تُ

وَلَا الْهُدٰى	تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ
وَ لَل هُدَ يَ	تح تِ هَل اَن هارُ

جيڪڏهن الف يا همزو ڪنهن ٻي حرڪت يا اکر
سان ملندو ته پوءِ هڪ ئي قسم جو آواز پيدا ڪندا آهن

اِنْ ءِنْ

اِن اِن

ان ڪري ابتدا واري الف کي (عربيءَ ۾) همزو به چوندا
آهن ـ

اوهان پوئين صفحن ۾ ڏٺو ته جا ما وغيره ۾ الف
تي جزم نه آهي ـ ته به زبر وارا اکر (جَ مَ) الف سان وڃي
گڏيا ـ
پر جيڪڏهن الف تي جزم ڏنل هجي ته پوءِ همزي
وانگي سٽ يا هڏڪي سان پڙهبو ـ (سٽ يا هڏڪي جو
نشان × آهي)

اِقْرَاْ لَبِئْسَ يَاْمُرُ

اِق رَ× لَ بِ × سَ يَ× مُرُ

جِئْتَ يَاْتِكَ يُؤْمِنُوْنَ

جِ × تَ يَ× تِ ڪَ يُ× مِنُو نَ

(١٧) خالي اکر

قرآن شريف ۾ خالي اکرن کي نه اچاربو آهي . ان ڪري خالي اکرن (جنهن تي زير زبر پيش وغيره نه هجي) کي خاص ڌيان سان نوٽ ڪرڻ جي ضرورت آهي .

يُؤْمِنُوْنَ يُ × مِ نُوْ ن	هتي همزي تي جزم آهي ، ۽ واو خالي آهي . ته پوءِ ي همزي سان ملندي .
هٰٓؤُلَآءِ ها....ءُ لا....ءِ	هتي پيش، همزي تي آهي واو تي نه آهي . واو خالي آهي سو واو نه اچاربو . ان ڪري ڏگو ءُ اچاربو .

صَلٰوةُ	صَلَوٰةُ	زَكٰوةُ
صَ لَا تُ	صَ لَ وَا تُ	زَ كَا تُ

خالي اکرن وانگي واندا شوشه به ڇڏڻي ڏباه مطلب ته بنا نشان واري ي کي نه اچاريندا سين .

اَدْرٰىكَ	مَاْوٰىهُمْ	مَثْوٰىهُ
اَ د را كَ	مَ × وا هُمْ	مَثْ وا هُ

خالي اکرن جي سلسلي ۾ هيءَ ڳالهه ياد رکڻ جوڳي آهي ته ڪُو هيٺيان اکر ئي خالي ڀاواندا ٿي سگهن ٿا.

ا (الف) و (واو) ي (ڦنڊي ي) ل (لام)

ذُوالْفَضْلِ فِى الْكِتٰبِ يَوْمِ الدِّيْنِ

ذُل (وءِ ا خالي) فِل (يءِ ا خالي) ياٺُو مِد (ا ۽ ل خالي آهن)

ڪاتب جون بيپرواهيون / ڪتابت جون معمولي غلطيون ڪٿي ڪٿي ڪاتب بيپرواهيءَ ۾ اعرابون بلڪل اکرن جي مٿان نه ڏيندا آهن. ان ڪري غور ڪرڻ ضروري آهي.

(۱) لِمَنْ : ائين محسوس ٿئي ٿو ته زير م جي هيٺان ڏنل آهي جڏهن ته زير 'ل' کي ڏنل آهي جيئن ڪاتب ائين لکي ها ته بهتر هو. لِمَنْ

(۲) قَالُوْآ اٰمَنَ : محسوس ٿئي ٿو ته مد الف تي ڏنل آهي جڏهن ته مد 'لو' تي ڏنل آهي. پڙهندڙ ان کي غلطيءَ منجهان قالوٓ ا پڙهي سگهي ٿو. ان کي ائين لکڻ گهربو هو. قَالُوْٓا اٰمَنَ.

(۳) تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ : نشان واري زبر الف تي ڏنل محسوس ٿي ٿئي جڏهن ته اِها زبر ٻوٽين اکر 'هه' خالي نه ٿي سگهي.

هر سڌي وچي ر سان ڳنڍبي ۽ ا (الف) ا (الف) ۽ ل خالي رهندا.

تَ تْ بَ عُ هَ رْ رَا دِ فَ تُ

متفرق مشق (١)

لَآ اِلٰهَ غَيْرُكَ ۝ لا اِ لا ۂَ غائِ رُ كَ	اَبٰى وَاسْتَكْبَرَ اَ با وَس تَك بَ رَ
تَبٰرَكَ اسْمُكَ تَ با رَ كَس مُ كَ	اَقِيْمُوا الْوَزْنَ اَ قِيْ مُل وَز نَ
يُؤْتِي الْحِكْمَةَ يُؤْ × تِل حِك مَ تَ	اِقْرَاْ بِاسْمِ اِق رَ × بِس مِ
عَلَى الْاَرَآئِكِ عَ لَل اَ را ..... ءِ كِ	بِاَصْحٰبِ الْفِيْلِ ۝ط بِ اَص حا بِل فِيْل
عَلَى الْاَفْـِٕدَةِ ۝ط عَ لَل اَف ءِ دَ ة	وَتَاْكُلُوْنَ ط وَ تَ × كُ لُو نَ

الٓمّٓ ۚ ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ فِيْهِ

الف لا....م مي ...مر ذالِ ڪَل ڪِ تابُ لا رائي بَ رِ في ہِ

اَفَلَا يَنْظُرُوْنَ اِلَى الْاِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ۝

اَفَ لا يَن ظُ رُون اِلَل اِب لِ ڪائي فَ خُ لِ قت

مَآ اَغْنٰى عَنْهُ مَالُهٗ وَمَا كَسَبَ ۝ؕ

ما..... اَغ نا عَن ہُ مُال ُهُو وَ مَاڪَ سَب

يٰسٓ ۝ۚ وَالْقُرْاٰنِ الْحَكِيْمِ ۝ۙ

(لا) تي وقف نه ڪيو

ياسي....ن وَل قُرآ نِل حَ ڪِي مِ

وَمَآ اَدْرٰكَ مَا الْحُطَمَةُ ۝ؕ

وَما.... اَدراڪَ مَل حُ طَ مَہ

لَمْ يَلِدْ ۙ وَلَمْ يُوْلَدْ ۝

لَمْ يَ لِدْ وَ لَمْ يُوْ لَدْ

وَعَهِدْنَآ اِلٰٓى اِبْرٰهٖمَ
وَ عَ هِد نا.... اِلا.... اِب را هِي مَ

اَلْقَارِعَةُ ۝ مَا الْقَارِعَةُ ۝ ج
اَل قا رِ عَ تُ مَل قا رِ عَہ

مَلٰٓئِكَتِهٖ وَرُسُلِهٖ وَجِبْرِيْلَ وَمِيْكٰلَ
مَلا....ءِ كَ تِ هِي وَ رُ سُ لِ هِي وَ جِب رِي لَ وَ مِي كا لَ

فَخَرَجَ عَلٰى قَوْمِهٖ فِىْ زِيْنَتِهٖ ط
فَ خَ رَ جَ عَ لا قَو مِ هِي فِي زِي نَ تِہ

الٓرٰ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ
الف لا....م را تِل كَ آ يا تُل كِ تا بِ

وَلَآ اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَآ اَعْبُدُ ۝ ط
وَ لا.... اَن تُم عا بِ دُو نَ ما.... اَع بُد

اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ زِلْزَالَهَا ○

اِذا زُلْ زِلَ يِتل اَرْضُ زِلْ زالَ ها

فَكُلُوْا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ

ف كُ لُو مِنْ ها حائِ ثُ شِ x تُم

مَنْ اُوْتِيَ كِتٰبَهٗ بِيَمِيْنِهٖ ○

مَن اُو تِ يَ كِ تا بَ هُو بِ يَ مِي نِه

تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ

تج رِي مِن تح تِ هَل اَن هار

سِيْرُوْا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوْا

سي رُو فِل اَرْضِ فَن ظُ رُو

اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ

اَل يا ئو مَ اَک مَل تُ لَ كُم دِيا نَ كُم

سبق ڇهون (تشديد ۽ تنوين)

ا۔ **تشديد** ـ شد سنڌيءَ ۾ به استعمال ٿيندي آهي ۔ جيئن ۔ (۱) ستّار (عبدالستار) (۲) تڪبّر (هٺ، وڏائي)
جنهن اکر تي تشديد لڳندي آهي اهو ٻه ڀيرا اچاربو آهي ۔
ان ڪري شد وارو اکر ٻنهي پوئين اکر سان به ميلاپ ڪائيندو آهي ۽ اڳئين به قائم رهندو آهي ۔
(۱) س ت = ست ۽ ت الف ر = تار ۔ ست تار
(۲) تَ کَ ب = تکب ۽ ب ر = بر ۔ تکب ر

إِنَّ اِن اَن	ثُمَّ ثُم اَمَ	كَلَّا كَل لا
اِلَّا اِل لَا	اَللّٰهُ اَل لاهُ	لِلّٰهِ لِل لاهِ
اُمَّةِ اُم اَمَتِ	مُحَمَّدُ مُحَم اَمَدُ	كُلَّهَا كُل لَ ها

بِسْمِ اللّٰهِ
بِس مِل ↑ لاهِ

إِلَّا اللّٰهُ
اِل ↑ لَل ↑ لاهُ

اَللّٰهُمَّ
اَل ↑ لاهُم ↑ مَ

تُكَلِّمُ
تُ كَل ↑ لِ مُ

اَلرَّحْمٰنِ
اَ ر ↑ رَح مَانِ

مِنَ الشَّيْطٰنِ
مِ نَش ↑ شَيْ طَانِ

يَوْمِ الدِّيْنِ
يَا ئَوْ مِد ↑ دِيْ نِ

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ
اِهْ دِ نَص ↑ صِ رَاطَ

رَبِّيَ الْعَظِيْمِ
رَب ↑ بِ يَل عَ ظِيْ مِ

رَبِّ الْعَالَمِيْنَ
رَب ↑ بِل عَا لَ مِيْ نَ

اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
اَ ر ↑ رَح مَا نِر ↑ رَ حِيْ مِ

لوٽين صفحن ۾ انهن صفحن تي تشديد وارن حروف جي هيٺيان تير جا نشان ↑ اوهان جي مدد لاءِ ڏنا ويا آهن.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا

اَل ↑ لاهُمَ مَا صَل ↑ اِل عَ لا سائِ ↑ يِ دِ نا

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ

صَل ↑ لَل ↑ لاهُ عَ لائِ هِ وَ سَل ↑ لَم
(يِ ال خالي)

اِنَّا لِلّٰهِ وَ اِنَّآ اِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ ○

اِن ↑ نا لِل ↑ لاهِ وَ اِن ↑ نا.... اِ لائِ هِ را جِ عُون

لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ لا

لا.... اِ لا هَ اِل ↑ لَل ↑ لاهُ

لَاحَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ ○

لَا حَاوُلَ وَلَا قُو ↑ وَةَ اِل ↑ لا بِل ↑ لاه

هيٺ ڏنل ڪلمن ۽ آيتن کي غور سان پڙهو. اهي سڀ نماز ۾ ورجائي ورجائي پڙهيون وينديون آهن.

سُبْحٰنَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ

سُبْ حَانَ كَلْ لَاهُمْ مَ وَبِ حَمْ دِ كَ

وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالٰى

وَتَ بَا رَ كَسْ مُ كَ وَتَ عَا لَا

جَدُّكَ وَلَآ اِلٰهَ غَيْرُكَ ۝ ط

جَدْ دُ كَ وَ لَا.... اِ لَا هَ غَا ئِ رُ كَ

اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ط

اَ عُوْ ذُ بِلْ لَا هِ مِ نَشْ شَا ئِ طَا نِرْ رَ جِيْمْ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

بِسْ مِلْ لَا هِرْ رَحْ مَا نِرْ رَ حِيْمْ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ۙ

اَل حَم دُ لِل لاهِ رَب بِل عا لَ مِين

الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۙ مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ ؕ

اَر رَح ما نِر رَحِي مِ مالِ كِ يائو مِد دين

اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ اِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ ؕ

اي ياکَ نع بُ دُ وَ اي ياکَ نَس تَ عِين

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ ۙ صِرَاطَ

اِه دِ نص صِ را طل مُس تَ قِي مَ صِ را (هلندڙ)

الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ۙ غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ

طَل لَ ذي نَ اَن عَم تَ عَ لائِ هِم غائِ رِل مَغ ضُوب بِ

عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّيْنَ ۧ

عَ لائِ هِم وَ (اا لخالي) لَض ضا.....ل لين

اِنَّآ اَعۡطَيۡنٰكَ الۡكَوۡثَرَؕ‏ ۝
اِن نا... اَع طائِي نا كَل كائو ثَر

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانۡحَرۡؕ‏ ۝
فَ صَل لِ لِ رَب بِ كَ وَن حَر

اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الۡاَبۡتَرُ ۝ ع
اِن نَ شانِ ءَ كَ هُ وَل اَب تَر

اَللّٰهُ اَكۡبَرُؕ اَل لاهُ اَك بَر	سُبۡحَانَ رَبِّيَ الۡعَظِيۡمِ ۝ سُب حانَ رَب بِ يَل عَ ظِيم

سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنۡ حَمِدَهٗ ط رَبَّنَا لَكَ الۡحَمۡدُ ۝
سَ مِ عَل لاهُ لِ مَن حَ مِ دَه رَب بَ نا لَ كَل حَمد

سُبۡحَانَ رَبِّيَ الۡاَعۡلٰى ط
سُب حانَ رَب بِ يَل اَع لا

مشق نمبر ٦ (١)

اَللّٰهُ الصَّمَدُ ۝	حَیُّ الْقَیُّوْمُ
اَل لا هُ صَ صَ مَد	حاىِٔ یُل قاىِٔ یُوْمُ

بِرَحْمَتِكَ یَآ اَرْحَمَ الرّٰحِمِیْنَ ۝

بِ رح مَ تِ كَ یا... اَرحَ مَ ر را حِ مِین

اِذَا جَآءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ ۝ لا

اِ ذا جا.....ءَ نص رُل لاهِ وَل فَت حُ

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ ۝ ط

فَ سَب بِح بِ حَم دِ رَب بِ كَ وَس تَغ فِره

اَرَءَیْتَ الَّذِیْ یُكَذِّبُ بِالدِّیْنِ ۝ ط

اَ رَ آىِٔ تَل لَ ذي يُ كَذِ بُ بِد دين

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ ○

قُلۡ اَعُوۡذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۙ○

قُلۡ اَ عُو ذُ بِ رَب بِنۡ نَا سِ

مَلِكِ النَّاسِ ۙ○ اِلٰهِ النَّاسِ ۙ○

مَ لِ كِن نَا سِ اِلا هِن نا سِ

مِنۡ شَرِّ الۡوَسۡوَاسِ ۙ○ الۡخَنَّاسِ ۙ○

مِنۡ شَ رِ رِلۡ وَسۡ وا سِـــلۡ خَن نَا (اکٽي ڳنڍيو)

الَّذِىۡ يُوَسۡوِسُ فِىۡ صُدُوۡرِ النَّاسِ ۙ○

سِل لَ ذِي يُ وَسۡ وِسُ فِي صُ دُو رِن نا سِ

مِنَ الۡجِنَّةِ وَالنَّاسِ ○ع

مِ نَل جِن نَ تِ وَن ناس

٢. تنوين :- (ٻٽيون زيرون زبرون ٻٽا پيش)

تنوين جو مطلب آهي: ن جو آواز ڪيڻ.

ڪنهن اکر تي ٻه زبرون يا ٻه زيرون يا ٻه پيش ڏيڻ سان ن جو آواز نڪرندو. جڏهن ته اُتي 'ن' لکيل نه آهي. سنڌيءَ ۾ به اهڙا لفظ آهن: مثلاً تقريباً، اندازاً

نَفْسًا	حَسَنَةً
نَف سَن (الف خالي آهي)	حَ سَ نَ تن

فَلَكٍ	ظِلَلٍ	طَعَامٍ
فَ لَ ڪِن	ظِ لا لِنً	طَ عا مِن
بَرْقٌ	تُرَابٌ	فِتْنَةٌ
بَر قُن	تُ را بُن	فِت نَ تُن
خَوْفٍ	نَارًا	مَتَاعٌ
خا وُ فِن	نا رَن	مَ تا عُن

هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ	مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ	
هُ وَل لاهُ اَحَ دُن	مُ حَم مَ دَن عَب دُهو	
فِئَةٍ قَلِيْلَةٍ	بُكْمٌ عُمْيٌ	
فِ ءَ تِن قَ لي لَ تِن	بُک مُن عُم يُن	
ثَمَنًا قَلِيْلًا	فِيْ ظُلُمٰتٍ	
ثَ مَ نَن قَ لي لَن	فِي ظُ لُ مَا تِن	
يَوْمَئِذٍ	فِئَةً كَثِيْرَةً	
يا ئُوْ مَ ءِ ذِن	فِ ءَ تَن كَ ثي رَ تَن	
مِثْقَالَ ذَرَّةٍ	فِيْهَا فَاكِهَةٌ	
مِث قَالَ ذَر رَ تِن	فِي هَا فَا كِ هَ تُن	
سَلٰمٌ	شُغُلٍ	قَوْلًا (الف خالي)
سَ لَا مُن	شُ غُ لِن	قَا ئُوْ لَن

٣. تنوين کان پوءِ وقفو:

عام قاعدي جي مطابق ٻن زيرن يا ٻن پيشن کي ڇڏي ڏبو آهي.

سَحَابٍ○ خَبِيْرٌ○ طَعَامٍ ط

سَ حَا بِ   خَ بِـيْـرُ   طَ عَامْ

ٻن زبرن واري تنوين کان پوءِ وقفو ڪرڻو هجي ته هر حالت ۾ ان سان گڏ هڪ الف لڳندو. پوءِ ڪٿي ان کان پوءِ خالي الف هجي يا خالي ي هجي يا ڪجھ نه هجي:-

اَمْرًا○ هُدًى○ جَآءً○

اَمْ رَا   هُ دَا   جَا...آ

ٿ تي ٻه ٽپڪا هٽي ت ٿا هي وڃي آهي ته پوءِ وقفو ڪرڻ وقت ٽپڪا ۽ تنوين گم ٿي ويندا. ڏگوڪ رهجي ويندي. ان حالت ۾ ٻن زبرن سان الف نه لڳندو:-

فِتْنَةٌ ط   وَاحِدَةً ط

فِتْ نَہ   وَاحِ دَہ

مشق نمبر ۶ (ب)

مُكَرَّمَةٍ	لَوَّامُ	سَدًّا
مُ كَ رَ مَ تِنْ	لا ئُو وا مُنْ	سَدْ دَنْ
مَرْقُوْمٍ ○	مَتَاعٌ ط	اَذًى ○
مَرْ قُوْ مْ	مَ تا ع	اَ ذا
اَمْرًا	ضِيَآءً ○	مُؤْمِنًا ط
اَمْ رَا	ضِ يا.....آ	مُ× مِ نا
خَلِيْفَةً ج	جَارِيَةٌ ط	لَذَّةٍ ○ ط
خَ لِي فَه	جَا دِ يَه	لَذْ ذَه

وَالْاِشْرَاقِ ○ وَالطَّيْرَ مَحْشُوْرَةً ط

وَلْ اِشْ راقِ وَطْ طائِيْ رَ مَحْ شُوْ رَه

يُعَذِّبُكُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ۝
يُ عَذ ذِبُ كُمْ عَ ذا بَن اَلِي ما

اَنْشَاَهَآ اَوَّلَ مَرَّةٍ ط
اَن شَ اَ ها.... آ ئوَل مَر رَه

يَوْمَئِذٍ
يا ئوم ءِ ذِن

فَاُمُّهٗ هَاوِيَةٌ ۝ؕ
فَ اُمْ مُهُو ها وِ يه

مِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ ۝
مِن شَرِ رِ حَا سِ دِن اِذَا حَ سَد

وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ۝
وَ كَا نَل لاهُ عَ لِي مَن حَ كي مَا

غَفُوْرٌ حَلِيْمٌ ۝
غَ فُو رُن حَ لِيم

حَكِيْمٌ عَلِيْمٌ ۝
حَ كي مُن عَ لِيم

مَقْرَبَةٍ ۙ اَوْ مِسْكِيْنًا ذَا مَتْرَبَةٍ ۗ
مَق رَ بَ تِن آ اَوْ مِس كِي نَن ذَا مَت رَ بہ

فَذُوْقُوْا فَلَنْ نَّزِيْدَكُمْ اِلَّا عَذَابًا ۧ
فَ ذُوْ قُوْ فَ لَن نَ زِي دَ كُم اِل لَا عَ ذَابا

عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيْدٌ ۗ
عَ لَا كُل لِ شَائِ ئِن شَ هِيد

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ۝ اَللّٰهُ الصَّمَدُ ۝
قُل هُ وَل لَاهُ اَحد اَل لَا هُص صَ مَد

لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِيْ مِنْ جُوْعٍ ۗ
لَا يُس مِنُ وَلَا يُغ نِي مِن جُوع

خَاسِرَةٌ ۝ كُفُوًا اَحَدٌ ۝ ع
خا سِ رہ كُ فُ وَن اَ حَد

سبق ستون

ا. جزم ــــــ تشديد

هيستائين ادهان جيترا قاعدا پڙهيا, اُهي گهڻ ۾ سنديءَ ۾ به استعمال ٿيندا آهن. هيءُ قاعدو سنڌيءَ ۾ استعمال نه ٿيندو آهي اِن ڪري خاص توجهه جي ضرورت آهي.

جيڪڏهن ڪنهن اکر کان اڳئين اکر تي جزم آهي ته رواجي حالت ۾ ان کي جزم واري اکر سان ملائي پڙهندا آهيون.

جيئن: مِنْ. پڙهندا سين مِن.

پر جيڪڏهن جزم واري اکر کان اڳئين اکر تي تشديد هوندي ته جزم وارو اکر ڪي ڇڏي 'م' سد و تشديد واري اکر سان ميلاپ ڪائيندو

مِنْ رَّبِّ
مِـر رَبِ بِ

ن تي جزم آهي پر ن کي ڇڏي ڏبو ۽ ر کي م سان ملائبو.

مَا عَبَدْتُّمْ
مَا عَ بَتْ تُمْ

يَكُنْ لَّهٗ
يَ كُلْ لَ هُو

اَنْ لَّمْ اَل لَمْ	عَنْ رَّبِّهِمْ عَر رَب بِ هِم
مَنْ لَّوْ مَل لائو	كُنْ مِّنْ كُم مِن

بَلْ هُوَالْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ
بَل هُ وَل حَق قُ مِر رَب بِ كَ

اَنُطْعِمُ مَنْ لَّوْ يَشَآءُ اللّٰهُ اَطْعَمَهٗ
اَ نُطْ عِ مُ مَل لائو يَ شا...ئُل لاهُ اَطْ عَ مه

فَاعْبُدْ وَكُنْ مِّنَ الشّٰكِرِيْنَ ۝
فع بُدو كُم مِ نَش شاكِ رِين

وَلٰكِنْ لَّا يَشْعُرُوْنَ ۝
وَلا كِل لا يَش عُ رُون

٢۔ تنوين ــــــ تشديد

تنوين يعني ٻن زبرن ، ٻن زيرن ، ٻن پيشن ۾ جيتوڻيڪ 'ن' نه لکبو پر ن جو آواز اچار بلڪل اهڙيءَ ريت ٿيندو آهي جيئن ته ن جي لکڻ سان ۔

رَحْمَةً (ساڳيو آواز آهي جيئن) رَحْمَتَنْ

رَ حْ مَ تَنْ   رَ حْ مَ تَنْ

اسان پوئين صفحن ۾ ڏٺو ته جيڪڏهن جزم واري اکر کان پوءِ تشديد وارو اکر اچي ته جزم واري اکر کي ڇڏي پوئين اکر سان تشديد واري سان ميلاپ ڪائيندو آهي

جيڪڏهن تنوين کان پوءِ تشديد اچي ته اهوئي قاعدو لڳندو ۔ تنوين جي 'ن' کي ڇڏي ڏبو ۔

رَحْمَةً مِّنَّا   رَحْمَتَنْ مِّنَّا

رَحْ مَ تَمْ مِنْ نَا   رَحْ مَ تَمْ مِنْ نَا

"تَنْ" جي 'ن' کي ڇڏي ڏبو ۔ ت سڌي م سان ميلاپ ڪائيندي ۔

رَبٍّ رَّحِيمٍ رَب بِر رَحيم	رِزْقٌ مَّعْلُوْمٌ رِز قُم مَع لو مُن
هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ هُ دَل لِل مُت تَ قِي نَ	هُدًى مِّنْ هُ دَم مِن
ظُلُمٰتٍ لَّا ظُ لُ مَا تِل لا	سَكِيْنَتَهٗ مِّنْ سَ كِي نَ تُم مِن

(۱) تشديد کان اڳ جزم وارو اکر چڙهي ڏبو آهي.
(۲) تشديد کان اڳ تنوين جو 'ن' چڙهي ڏبو آهي.

لَئِنْ لَّمْ لَ ئِل لَم	رِزْقًا لَّكُمْ رِز قَل لَ كُم
اَرَدْتُّمْ اَرَت تُم	عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ عَ دُو وُم مُ بِين

مشق نمبر ۷

يَكُنْ لَّهٗ يَ كُل لَ هُو	خَيْرًا مِّنْهُ خائِ رَم مِن ہُ
عَبَدْتُّمْ عَ بَت تُم	قَوْمٍ لَّمْ قائو مِل لَم
لَئِنْ رَّجَعْنَا لَ ئِر رَجَع نَا	بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ بَ شَ رُم مث لُ كُم
مَهَّدْتُّ مَه هَت تُ	اٰيَةً لِّلنَّاسِ آيَ تَل لِن نا سِ
مِنْ مَّا رَزَقْنٰكُمْ مِم مَا رَزَق نَا كُم	خَيْرٌ لَّكُمْ خائِ رُل لَ كُم

وَلٰكِنَّ لَا يَعْلَمُوْنَ ۝ ولا كِل لا يَع لَ مُو نَ	اَبَدًا مَّا اَب دَم مَا
فَاِنْ لَّمْ تَفْعَلُوْا فَ اِل لَم تَف عَ لُو	ثَمَرَةٍ رِّزْقًا ثَ مَ رَ تِر رِز قَن
فَاٰمَنَتْ طَّآئِفَةٌ فَ آمَ نَت طا.... ءِ فَ تُ	حُمِّلُوا التَّوْرٰىةَ حُم مِلُت تَا ئو رَا تَ

وَلَآ اَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُّمْ ۝ لا
ولا....اَنَ عابِ دُم ما عَ بَت تُم

قَالَ تَاللّٰهِ اِنْ كِدْتَّ لَتُرْدِيْنِ ۝
قَالَ تَل لاهِ اِن كِت تَ لَ تُر دِ ين

يـاد ركــو
جزم واري اکر کان اڳئين اکر تي تشديد هوندي ته
جزم وارو اکر ٻي آواز (نه اچاربو) ٿي ويندو آهي

سنڌيءَ ۾ لکيل اچارن کي ڪاغذ سان ڍڪي پڙهجي پوءِ ڪاغذ پري ڪري پيتجي ته درست پڙهيو يا نه.

إِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ○

اِن نَل لاهَ غَ فُو رُر رَحِيم

فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ○

فِي جِي دِها حَب لُم مِم مَ سَد

اٰمِنُوا بِمَا أَنزَلْتُ مُصَدِّقًا لِّمَا

آمِنُو بِ مَا اَن زَل تُ مُصَد دِ قَل لِ ما

وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ

وَلا يُحِي طُو نَ بِ شَيئِ يِم مِن عِل مِ هِي

إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ○

اِن نَهُو لَ كُم عَ دُو وُم مُ بِين

سَلٰمٌ قَوْلًا مِّنْ رَّبٍّ رَّحِيْمٍ ؕ

سَ لا مُن قَا ئُو لَم مِر رَب بِر رَ حِيم

نَصْرٌ مِّنَ اللّٰهِ وَ فَتْحٌ قَرِيْبٌ ○

نَص رُم مِ نَل لاهِ وَ فَت حُن قَ رِيب

هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ ۙ الَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ

هُ دَل لِل مُت تَ قِي نَل لَ ذِي نَ يُ× مِ نُو نَ

تَرْمِيْهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّنْ سِجِّيْلٍ ۙ ○

تر مي هِم بِ حِ جا رَ تِم مِن سِج جِي لِن

فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّاْكُوْلٍ ○ ع

فَ جَ عَ لَ هُم كَ عَص فِم مَ× كُو لً

ياد رکجي : تنوين ۾ "ن" جو آواز آهي ـ پر اڳيئين اکر تي تشديد يا شد هوندي ته "ن" جو اچار نه ڪبو يعني "ن" خاموش رهندو ـ

سبق اٺون ۔ نْ ← وّ

پوين سبقن ۾ اسان ڏسي چڪا آهيون ته جيڪڏهن ڪنهن اکر تي جزم هجي ۽ ان کان اڳيئن اکر تي تشديد هجي ته جزم وارو اکر نه اچاربو يعني بي آواز رهندو ۽ ان کان پويون اکر سڌو تشديد واري اکر سان ميلاپ کائيندو ۔

يَكُنْ لَّهٗ	اَرَدْتُّمْ
يَ كُلْ لَ هو	اَ رَتْ تُمْ

ساڳئي ريت تنوين جو "نْ" به "بي آواز رهندو آهي ۔

خَيْرًا مِّنْهُ	قَوْمٍ لَّمْ
خَائِ رَمْ مِنْ هُ	قَائُو مِلْ لَمْ

اهو اصول ٽورو تبديل ٿي ويندو آهي جيڪڏهن :۔

جزم وارو اکر ن يا تنوين هجي	تشديد وارو اکر واوُ هجي

ته نون غنه جي آواز باقي رهندي آهي ۔

دراجي حالتن ۾ مُ ۽ و ملندا ته اچار ٿيندو.

مَوْ (زبرسان)
ما وُ

مِوْ (زيرسان)
مي اُو

مُوْ (پيش سان)
مُو

اِن قاعدي جي مطابق تنوين کان پوءِ 'و' تي تشديد هوندي ته پوءِ 'نون' جو آواز نکرندو پر واو کان پوءِ

عِلْمًا وَّ
ماؤن (نون غنه)

عِلْمٍ وَّ
ميِ اون (نون غنه)

عِلْمٌ وَّ
مون (نون غنه)

نَارًا وَّ لَا نا رائون وَ لا	قَمَرٍ وَّهُمْ قَ مَ رِي اون وَهُم	شَهْرٌ وَّ شه رُون وَ
شَيْءٍ وَّلَمْ شائِي اِي اُون وَلَم	مَرَضٌ وَّمَا مَ رَ ضُون وَما	سَدًّا وَّ سَد دائون وَ

مشق نمبر ٨

تَوُ تا ؤُ	مَغْفِرَةً وَّ تاؤں وَ
تِوُ تِي اُو	مَغْفِرَةٍ وَّ تِي اون وَ
تُوُ تُو	مَغْفِرَةٌ وَّ تون و
بِنَآءً وَّاَنْزَلَ بِ نا...آون وَ اَن زَلَ	كَثِيْرَةٍ وَّشْ كَ ثِي رَ تِي اُون وَش
شَىْءٌ وَّلَوْ شَائِي اول وَ لائو	لِمُؤْمِنٍ وَّلَا لِ مُ× مِنى اون وَ لا

سَدًّا وَّمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا

سد دائون وَ مِن خَل فِ هِم سَد دَن

اِلَّاصَيْحَةً وَّاحِدَةً

اِل لا صا يُ حَ تائون وا حِ دَ تَن

وَهُوَعَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَّكِيْلٌ ۝

وَ هُ وَ عَ لا كُل لِ شائي اِي اول وَ كيل

فِيْهِ ظُلُمٰتٌ وَّرَعْدٌ وَّبَرْقٌ

في هِ ظُ لُ ما تُون وَ رَع دون وَ بَر قن

نَخِيْلٍ وَّاَعْنَابٍ وَّفَجَّرْنَا

نَ خي لِي اُون وَ اَع نا بِي اُون وَ فَج جَر نا

زبر سان : بائون، تائون زيرسان : بي اون، تي اون
پيش سان: بون، تون ياد رکجي

اَطۡعَمَهُمۡ مِّنۡ جُوۡعٍ ۙ وَّاٰمَنَهُمۡ

اَ طۡ عَ مَ هُمۡ مِنۡ جُوۡ عِي اُوۡن وَ آ مَ نَ هُمۡ

فَهُوَ فِیۡ عِیۡشَةٍ رَّاضِيَةٍ ؕ

فَ هُ وَ فِي عِي شَ تِر رَا ضِ يَه

جَمَعَ مَالًا وَّعَدَّدَهٗ ۙ يَحۡسَبُ

جَ مَ عَ مَا لَا ئُون وَ عَد دَ دَ هُو يَح سَ بُ

وَلَمۡ يَكُنۡ لَّهٗ كُفُوًا اَحَدٌ ۝

وَ لَم يَ كُل لَ هُو كُ فُ وَن اَ حَد

ذَاتَ لَهَبٍ ۚۖ وَّامۡرَاَتُهٗ ؕ

ذَا تَ لَ هَ بِي اُون وَم رَا اَ تُه

فَاكِهَةٌ وَّلَهُمۡ

فَا كِ هَ تُون وَ لَ هُم

اَقِيْمُوا الْوَزْنَ لَا تُخْسِرُوا الْمِيْزَانَ ○
اَقِي مُل وَزنَ لا تُخ سِ رُل مِي زَان

مِنْ مَّارِجٍ مِّنْ نَّارٍ ج
مِمَ مَا رِ جِم مِن نَار

فِيْ سَمُوْمٍ وَّحَمِيْمٍ وَّظِلٍّ مِّنْ
فِي سَ مُو مِي اُون وَحَ مِيا مِي اون وَ ظِل لِم مِن

مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَّعِظَامًا ○
مِت نا وَ کُن نا تُ رَا بائون وَ عِ ظَا ما

لَعِبٌ وَّلَهْوٌ وَّزِيْنَةٌ
لَ عِ بُون وَ لَه وُون وَ زِي نَ تُن

عِلْمَ وَّ شَيْءٍ وَّ كَثِيْرَةً وَّ
عِل مئون وَ شَي اي اون وَ کَ ثِي رَ تون وَ

سبق نائون: نُ ← يّ

’و‘ وارو اصول ’ي‘ تي به لاڳو ٿيندو آهي.

جزم وارو اکر ن يا تنوين هجي	۽	تشديد وارو اکر ي هجي

ته نون غنه جو آواز شامل رهندو.

مَنْ مائي	مَنْ يَّقُوْلُ مائين	ن کي ڇڏيو. م ۽ ي ملندو پر ن غنه باقي رهندو
رَ ىْ رائي	خَيْرًا يَّـرَهٗ خائي رائين يَ رَ هُو	
اِ ىْ اِي	اِنْ يُّرِدْنَ اِين يُ دِ دَ نَ	

لِقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ	مِيْ
لِ قَا ئُو مين يُ× مِ نُو نَ	مي
رَجُلٌ يَّسْعٰى	لُيْ
رَ جُ لُوئين يَس عا	لُوئِ
كَافِرَةٌ يَّرَوْ	تُيْ
كا فِ رَ تُوئين يَ راؤ	تُوئِ
اِنْ يُّرِيْدُ	قَرِيْبًا يَّوْمَ
اِين يُ رِي دُ	قَ رِي بائين يائُو مَ
شَرٌّ اٰيَرَهٗ ط	رَجُلٌ يُّرِيْدُ
شَر رائين يَ رہ	رَجُ لُوئين يُ رِي دُ

زبرسان: بائين، مائين، تائين۔ **زيرسان:** بين، مِين، تِين
پيش سان: بُوئين، مُوئين، تُوئين

مشق نمبر ۹ (الف)

مَنْ يَّشَآءُ مائين يَ شا.....ءُ	عَيْنًا يَّشْرَبُ عائي نائين يَش رَ بُ
اِنْ يُّرِيْدُوْنَ اِين يُ رِي دُو نَ	فَلَكٍ يَّسْبَحُوْنَ فَ لَ ڪِين يَس بَ حُو نَ
رَجُلٌ يَّسْعٰى رَ جُ لُوئين يَس عا	شَاْنٌ يُّغْنِيْهِ شا نُوئين يُغ نِي هِ
شَرًّا يَّرَهٗ شَر رائين يَ رَه	لِقَوْمٍ يُّوْقِنُوْنَ ۝ لِ قائُو مِين يُو قِ نُو ن
كُلٌّ يَّجْرِيْٓ ڪُل لُوئين يَج رِي....	وَلٰكِنْ يُّدْخِلُ وَلاڪِين يُد خِ لُ

سنڌيءَ ۾ لکيل عبارتن کي ڪاغذ سان ڍکي پڙهو ۽ پوءِ ڪاغذ پري ڪري ڏسو ته درست پڙهيو اٿو يا نه :-

اِنْ يُّرِدْنِ الرَّحْمٰنُ بِضُرٍّ لَّا تُغْنِ

اِين يُ رِد نِن رَح مَانُ بِ ضُرِ رِل لا تُغ نِ

مَاهٰذَآ اِلَّا رَجُلٌ يُّرِيْدُ

ما ها ذا.... اِل لا رَ جُ لُوئين يُ رِي دُ

اَنْذَرْنٰكُمْ عَذَابًا قَرِيْبًا ۚ يَّوْمَ

اَن ذَر ناڪُم عَ ذابَن قَ رِي بائين يائو مَ

مَسْغَبَةٍ يَّتِيْمًا ذَا مَقْرَبَةٍ

مَس غَ بَ تِين يَ تِي مَن ذا مَق رَ بَ تِن

مَنْ يَّاْتِيْهِ عَذَابٌ يُّخْزِيْهِ

مائين يا تِي هِ عَ ذا بوئين يُخ زِي هِ

اُهي ٻه قاعدا جيڪي هن سبق نائين ۽ ڏهين اٺين سبق ۾ بيان ڪيا ويا آهن. تمام اهم آهن. ڇو جو اُهي قاعدا سنڌيءَ سان لاڳو نه ٿيندا آهن ان ڪري خاص توجهه ڏيڻ گهرجي.

جيڪڏهن ڪنهن اکر تي جزم هجي ۽ اڳين اکر تي تشديد هجي ته جزم وارو اکر نه اچاربو يعني خاموش رهندو:

مِنْ رَّبِّ = مِر رَبِّ

پر جيڪڏهن جزم وارو اکر 'ن' يا تنوين هجي ۽ تشديد وارو اکر 'وْ' يا 'يْ' هوندو ته 'ن' غُنّه جو آواز باقي رهندو. (وءِ ي) ٻنهي صورتن جي اچارڻ جي طريقي کي ڏيان سان ڏسو:-

قَرِيبًا يَّوْمَ بائين (سائين جي هڪ اچار ٿيندو.)	قَرِيبًا وَّ بائون (هڪ اچار ٿيندو.)
اِنْ يُّرِدْنَ اِين	شَيْءٍ وَّ اِي اُون
رَجُلٌ يَّسْعٰى لُوئين	رَجُلٌ وَّ لُون

مشق نمبر ۹ (ب)

مَنْ يُّؤْمِنْ — شَيْءٍ وَّكِيْلٌ ۝

مائِين يُو مِن — شائِي اِياُون وَكِيل

شَاْنٌ يُّغْنِيْهِ — مَغْفِرَةً وَّاَجْرًا ۝

شا نُوئِين يُغ نِي هِ — مَغ فِ رَتائُون وَاَج رَا

نَخِيْلٍ وَّاَعْنَابٍ — فَاكِهَةٌ وَّلَهُمْ

نَخي لِياُون وَاَع نا بِن — فاكِ هَ تُون وَلَ هُم

عَيْنًا يَّشْرَبُ — بَشِيْرًا وَّنَذِيْرًا ۝

عائِي نائِين يَش رَبُ — بَ شِي رائُون وَنَ ذِي رَا

رَجُلٌ يَّسْعٰى — مُؤْمِنٍ وَّلَا

رَجُ لُوئِين يَس عا — مُ× مِ نِياُوت وَلا

خلاصو / اختصار

1. جيڪڏهن ڪنهن اکر تي جزم هوندي آهي ته اهو اکر پنهنجي پوئين اکر سان ميلاپ ڪائيندو ۽ هڪ اچار ٿيندو

مِنْكُمْ وَلَقَدْ ذُوالْعَصْفِ

مِنْ كُمْ وَ لَ قَدْ ذُلْ عَصْ فِ

2. جيڪڏهن جزم واري اکر کان اڳين اکر تي تشديد لڳل هجي ته جزم واري اکر کي ڇڏي اسان سڌو تشديد واري اکر سان ملائيندا آسين.

مِنْ رَّبِّ عَبَدْتُّمْ

مِرْ رَبْ بِ عَ بَتْ تُمْ

3. جيڪڏهن تنوين کانپوءِ ڪنهن اکر تي تشديد هوندي ته 'ن' جي آواز کي ڇڏي تشديد واري اکر سان ملائيندا آسين.

تَوَّابٌ الرَّحِيْمٌ قَوْلًا مِّنْ

تَ اَوْ وَا بُرْ رَ حِيْ مُنْ قَا ئُوْ لَمْ مِنْ

٤ ـ جيڪڏهن جزم واري 'ن' کان پوءِ 'و' يا 'ي' هجي ته 'ن' غُنّہ جو آواز اچار بو.

مَنْ يَّشَآءُ   اِنْ يُّرِدْنِ

مائين يَشا....ءُ   راين يُ رِد نِ

٥ ـ جيڪڏهن ڪنهن اکر تي تنوين هجي ۽ ان کان پوءِ وارو اکر 'ي' هجي جنهن تي تشديد هجي ته نُون غُنّہ جو آواز اچار بو.

مًاىًّ   لٍ ىًّ   دٌ ىًّ

مائين يَ   لِين يَ   دوئين يَ

٦ ـ جيڪڏهن ڪنهن اکر تي تنوين هجي ۽ ان کان پوءِ وارو اکر 'و' هجي جنهن تي تشديد هجي ته 'ن' غُنّہ جو آواز اچار بو.

مًا وًّ   لٍ وًّ   دٌ وًّ

ماؤن وَ   لِيؤن وَ   دُون وَ

مشق نمبر ۹ (ج)

مَنْ لَّوْ يَشَآءُ اللّٰهُ اَطْعَمَهٗ ط
مَل لائو يَ شا..... ئُل لَاهُ اَط عَ مَہٗ

هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ لا الَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ
هُ دَل لِل مُت تَ قِي نَـل لَ ذِي نَ يُ× مِ نُو نَ

فَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ
فَ مائيں يَع مَل مِث قَالَ ذَر رَ تِن

وَقَآ اِيِمَآ يَّحْذَرُ الْاٰخِرَةَ
وَقا.....ءِ مائيں يَح ذَ رُل آ خِ رَتَ

اِنْ يُّرِدْنِ الرَّحْمٰنُ بِضُرٍّ لَّا ۹
اِين يُ رِد نِر رَح مَانُ بِ ضُر رِل لا

مَا هٰذَآ اِلَّا رَجُلٌ يُّرِيْدُ

مَا ها ذا.... اِل لا رَ جُ لُوئين يُ رِي دُ

فِرَاشًا وَّالسَّمَآءَ بِنَآءً وَّ

فِ را شائون وَس سَ ما....ءَ بِ نا....آئون وَ

فِيْهِ ظُلُمٰتٌ وَّرَعْدٌ وَّبَرْقٌ

فِي هِ ظُ لُ ما تُون وَ رَ ع دُون وَ بَر قُن

بِفَاكِهَةٍ كَثِيْرَةٍ وَّشَرَابٍ

بِ فا كِ هَ تِن كَ ثِي رَ تِيْ اُون وَش رَاب

سَاجِدًا وَّقَآىِٕمًا يَّحْذَرُ

سا جِ دائون وَ قا....ءِ مائين يَح ذَ رُ

وَلَآ اَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُّمْ

وَلا.... اَنا عَابِ دُم مَا عَ بَت تُم

قُلُوۡبٌ يَّوۡمَىِٕذٍ وَّاجِفَةٌ

قُ لُو بُونْئِين يائوُمَءِ ذِيِاون وَاجِ فَ تُن

فِيۡهَا لَغۡوًا وَّلَا كِذّٰبًا ○

فِي هَا لَغ وائون وَ لا كذ ذابا

وَبُرِّزَتِ الۡجَحِيۡمُ لِمَنۡ يَّرٰى ○

وَ بُرِدِ زَ ِتل ج جِي مُ لِ مائين يَ را

فِىۡ صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ۙ○ مَّرۡفُوۡعَةٍ

فِي صُ حُ فِمِ مُکرَدَمَتِمِ مَرفو عَ تِن

زَيۡتُوۡنًا وَّنَخۡلًا ۙ○ وَّحَدَآٮِٕقَ

زائي تُو نائون وَنخ لائون وَحَ دا....ءِ قَ

ذٰلِكَ الۡكِتٰبُ لَا رَيۡبَ فِيۡهِ ۛ

ذالِ کَل کِ تابُ لا رائي بَ فِيه

فِىٓ اَىِّ صُوۡرَةٍ مَّا شَآءَ رَكَّبَكَ ؕ

فِي آئِيِ صُو رَ تِم ماشا.... ءَ رَکَ کَ بَک .

وَيۡلٌ لِّلۡمُطَفِّفِيۡنَ ۙ الَّذِيۡنَ

وائِي لُل لِل مُ طَف فِ فِي نَل لَ ذِي نَ

لِيَوۡمٍ عَظِيۡمٍ ۙ يَّوۡمَ يَقُوۡمُ

لِ يائُومِن عَ ظِي مِيَن يائُو مَ يَ قُو مُ

مَنۡ يَّاۡتِيۡهِ عَذَابٌ يُّخۡزِيۡهِ

مائِين يا تِي هِ عَ ذَا بُوئِين يُخ ذِي هِ

وَكُلٌّ فِىۡ فَلَكٍ يَّسۡبَحُوۡنَ

وَكُل لُن فِي فَ لَ كِين يَس بَ حُو نَ .

عَلٰى صِرَاطٍ مُّسۡتَقِيۡمٍ ؕ

عَ لا صِ را طِم مُس تَ قِيم

سبق ڏهون: متفرق

۱۔ سنڌي ٻوليءَ جو لفظ آهي گُنبَذُ

اسان اِن کي سنڌيءَ ۾ گُن بذُ کين پڙهندا آهيون، پر پڙهندا آهيون گُمبَذ۔

ساڳيءَ ريت ڏُنبو (ٽلهو) کي پڙهندا آهيون ڏُمبو ۽ ان کي ڏُن بو نه پڙهندا اسين۔ ائين، سنبالڻ کي سمبالڻ ۽ انب کي امب اچاريندا آهيون ۽ ڪتنب کي ڪُتمبُ۔

اهوئي قاعدو عربيءَ ۾ به استعمال ٿيندو آهي۔

جيڪڏهن ن کان پوءِ ب ايندو ته نون جو آواز م ۾ تبديل ٿي ويندو آهي۔ سهولت لاءِ ن جي مٿان يا پرسان ننڍڙو (م) به ڏنل هوندو آهي۔

مِنۢ بَعْدِ	يَنۢبَغِي
مِـمـ بَعْ دِ	يَـمـ بَ غِي

تنوين جي ن تي به اهوئي قاعدو لاڳو ٿيندو۔

خَبِيرٌۢ بَصِيرٌ	نَفْسٍۭ بِمَا
خَ بِي دُمـ بَ صِير	نَف سِمـ بِ مَا

وَمَنْ يُّؤْمِنْۢ بِاللّٰهِ

وَ مائين يُو مِـم بِل لاهِ

سَفَرَةٍۙ كِرَامٍۢ بَرَرَةٍؕ

سَ فَ رَتِن كِ را مِـم بَ رَ رَه

كَاتِبٌۢ بِالْعَدْلِ

كاتِ بُم بِل عَد لِ

اَبَدًاۢ بِمَا قَدَّمَتْ

اَبَ دَم بِـ مَا قَد دَمَت

مِنْۢ بَيْنِكُمْ

مِـم با يْـ نِ كُم

مَنْۢ بَعَثَنَا

مَـم بَ عَ ثَ نا

صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُوْنَ ۙ

صُم مُم بُكـ مُن عُم يُن فَ هُم لا يَر جِ عُون

نندڙو(م) اسان کي ياد ته ڏياري ته اڳيان 'ب' اچي رهيو آهي ان لاءِ 'ن' جي آواز کي م جي آواز ۾ بدلائي پڙهبو.

٢ ـ ڪجھ جائين تي ھڪ ننڍڙو 'ن' لکيل ھوندو ـ آھي، ان کي معمولي ن وانگي پڙھبو ـ

عَدۡنِ ۨالَّتِیۡ عَـدنِ نِل لَ تِي	جَزَآءَ ۨالۡحُسۡنٰی جَ زا....ءَ نِل حُس نا
عَرَضَاۨ ۨالَّذِیۡ عر ضَ نِل لَ ذِي	عَلِیۡمُ ۨالَّذِیۡ عَ لِي مُ نِل لَ ذِي

رَهۡبَانِيَّةَ ۨابۡتَدَعُوۡهَا

رَه بانِي يَ تَ نِب تَ دَ عُو ها

وَلَا تَكُوۡنُوۡۤا اَوَّلَ كَافِرٍۢ بِهٖ

وَلا تَ کو نُو.... آ ئوَلَ کَافِ رِم بِهِي

يَوۡمَئِذِ ۨالۡمُسۡتَقَرُّ

يائومَءِ ذِنِل مُس تَ قَرُّ

٣ - ساڳيئي طرح ڪجهه جائين تي "ے" به اکرن کان ڌار لکيل هوندي آهي. ان کي به اِن تي ڏنل حرڪت (زير زبر پيش) مطابق پڙهندا سين.

طَهُوۡرًا ۙ لِّنُحۡیِۦَ بِهٖ

طَ هُو رَل لِ نُحۡ يِ يَ بِ هِي

٤ - اوهان پڙهي چڪا آهيو ته ڪنهن اکر تي مَــد هوندي ته ان کي ڇڪي پڙهبو. جيڪڏهن ان کان اڳيئن اکر تي شد هوندي ته ان کي ڇڪيندي شد واري اکر سان ڳنڍي پڙهبو.

وَلَا الضَّآلِّيۡنَ

وَلَض ضا.....ل لِين

ضا کي ڇڪي لَ سان ملائجي. ضا.....ل کي هڪ لفظ پڙهبو. ءِ لِين ڌار پڙهبو

دَآبَّةٍ حَآجَّكَ وَالصّٰٓفّٰتِ

دا.....ب بَ تِن حا.....ج جَ ڪَ وَس صا.....ف فاتِ

لَيُنۡۢبَذَنَّ نُوۡحُ ابۡنَهٗ

لَ يُم بَ ذَن نَ نُوحُ نِب نَ هُو

٥ - الف جوھڪ پيو قاعدو -

اوهان الف جون ڪيتيون خاصيتون پڙهي چڪا آهيو، اچو ته انهن کي ورجايون ته جيئن يادگيري پڪي ٿي وڃي -

(١) رواجي حالتن ۾ ڪو اکر پنهنجي پهرين اکر سان ان وقت ملندو آهي جڏهن ان تي جزم ذنل هجي -

جيئن، مَنْ - پر الف جزم کان سواءِ به پنهنجي اڳيئن اکر سان ملندو آهي پر اِن تي زبر ڏنل هجي -

جيئن، بَا، جَا

(٢) پر جيڪڏهن الف کان پوءِ واري اکر تي جَزم هوندي ته الف کي خالي سمجهي نه اچاريندا آسين -

رَا فَاغْفِرْ وَارْحَمْ

رَا فَغْ فِرْ وَرْ حَمْ

(٣) پر جيڪڏهن الف تي جزم لڳل هجي ته پوءِ همزي وانگي، هڏڪيءَ واري انداز سان اچاربو -

اِقْرَاْ بِاْسُكُمْ بِئْسَ

اِق رَ× بَ× سُ كُمْ بِ× سَ

(۴٦) هاڻي نئين قاعدي تي ڌيان ڏيو .
قرآن شريف ۾ ڪجھ جاين تي هڪ ٻي نشاني به استعمال ٿيندي آهي . الف جي مٿان هڪ ننڍو گول ڏنل هوندو آهي : اْ

جنهن الف تي اها نشاني لڳندي آهي اهو الف نه اچاربو :

مَلَاْئِهٖ	تَتْلُوْاْ
مَ لَ (مَلَا - نه اچاربو)	تَتْ لُ وَ (وا - نه اچاربو)

اَفَاْئِنْ	لَاْاَوْضَعُوْا	لٰكِنَّاْ
اَ فَ ئِنْ	لَ آ اُوْ ضَ عُوْ	لا كِنْ نَ

مَالَكُمْ	فَانْصُرْ	يَاْخُذْ
مَا لَ كُمْ	فَنْ صُرْ	يَ × خُ ذُ

قَوَارِيْرَاْ	اَنْبَۗاءُ	قَدِيْرُنِ الَّذِيْ
قَ وَا رِي رَ	اَ م بِ ءُ	قَ دِيْ رُ نِلْ لَ ذِيْ

٦ - مقطعات

اوهان اڳئين صفحن تي اهڙي لفظن متعلق پڙهي چڪا آهيو جن جو هرهڪ اکر ڌار ڌار پڙهيو ويندو آهي ۽ هرهڪ اکر جو مڪمل نالو اچاربو آهي. جيئن 'م' کي 'ميم' پڙهندا آهيون.

الٓمٓ — الف لا...م مي...م

كٓهٰيٰعٓصٓ — ڪا...ف ها يا عائي...ن صا...د

قطع جي معنيٰ آهي 'وڍڻ'. انهن لفظن ۾ اکرن کي ڌار ڌار وڍي پڙهبو آهي. ان ڪري انهن کي مقطعات چوندا آهن. يعني وڍيل.

قرآن شريف جي ڪجھ سورتن جي منڍ ۾ اهڙا الفاظ ايندا آهن. انهن جو ترجمو نه ڪبو آهي.

جن اکرن تي مَد (~) ڏنل آهي ان کي قاعدي مطابق ڇڪي پڙهبو. هر اکر جو سڄو نالو ورتو ويندو.

اهڙا ڪل ١٤ الفاظ آهن.

صٓ	قٓ	عٓسٓقٓ
صا...د	قا...ف	عائي..ن،سي..ن،قا..ف
حٰمٓ	يٰسٓ	الٓرٰ
حا ميـ...م	يا سي...ن	الف لا...م را
نٓ	طٰهٰ	طٰسٓ
نو..ن	طا ها	طا سي...ن

جيڪڏهن ڪنهن اکر تي تشديد اچي وڃي ته پوئين اکر کي ڇڪي تشديد واري اکر سان ملائڻو پوندو.

الٓمّٓرٰ	الٓمّٓصٓ
الف لا..م مي...م را	الف لا..م مي...م صا..د

طٰسٓمّٓ

طا سي...م مي..م

م تي تشديد آهي، ان ڪري س کي ڇڪي م سان ملائجي.

سيم پڙهجي (سين نه پڙهجي)

٧ - نشانات : اڳ ۾ نشانن جي باري ۾ پڙهايو ويو آهي

هاڻ ڪجھ تفصيل سان نظر مان ڪڍو.

م : وقف لازم : ان نشان تي وقفو ڪرڻ ضروري آهي.

○ : وقف تام : وقفو ڪرڻ ضروري آهي.

ط : وقف مطلق : وقفو ڪرڻ ضروري آهي.

ج : وقف جائز : ان نشان تي موڪل آهي ته وقفو ڪجي يا نه ڪجي.

قف : هن نشان تي بيهڻ مناسب آهي.

سڪته : ان نشان وٽ ٿوري دير لاءِ آواز کي بند ڪجي.

هيٺين نشانن تي نه بيهجي، لاڳيتو پڙهجي.

لا ز ق ص صل صلے

معانقه : ڪجھ لفظن تي ٽن ٽٻڪن جي ٻن نشانن جي وچ ۾ هوندا آهن. ڪنهن به هڪ ٽٻڪن تي وقفو ڪري سگھجي ٿو. (∴ ∴) جيئن

ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ ∴ فِيْهِ ∴ هُدًى

ائين پڙهجي: لَا رَيْبَ (وقفو) فِيْ ہِ هُ دَنْ

يا ائين پڙهجي: لَا رَيْبَ فِيْهِ (وقفو) هُ دَنْ

هِي نشانيون: جيڪڏهن ڪنهن جاءِ تي هيٺ مٿان هي نشان هجن ته مٿئين نشان کي ميڃبو.

ؕ مان آهي ط	ج/ق مان آهي ج

نوٽ: ان سلسلي ۾ هڪ ڳالهه ڏيان جوڳي آهي ته، ان قاعدي مطابق ؅ کي لا سمجهبو ۽ ان جو مطلب ٿيندو ته اتي وقفو نه ڪجي پر اهڙو رواج پئجي ويو آهي جو ڪجهه ماڻهو اتي وقفو ڪندا آهن.

رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ؅ الرَّحْمٰنِ

قاعدي مطابق: عالَمِي نَرَ رَح مَانِ

درست طريقو پڙهڻ جو، اِهو ئي هجڻ گهرجي جيئن ته لا، تي وقفو نه آهي ۽ 'ن' 'ر' سان وڃي ڳنڍجي جنهن تي تشديد آهي.

پر رواجي نموني اتي وقفو ڪري ڇڏيندا آهن. اهڙي طرح عَالَمِين پڙهي بس ڪندا آهن ۽ هاڻي اڳتي پڙهڻ لاءِ الف تي اسان پنهنجي طرفان زبر سمجهي ان کي اَرْ رَح مَانِ پڙهندا آهيون. اهڙي ريت ؅ تي ڪڏهن وقفو ڪري ڇڏيندا آهيون.

متفرقات:- قرآن شريف جي حاشيءَ تي به ڪجھ نشان لڳل هوندا آهن. جن مان ضروري نشان هيٺ ڏجن ٿا.

ع : هيءُ رڪوع جو نشان آهي. نماز ۾ قرآن پڙهي اتي رڪعت کي ختم ڪري رڪوع ۾ وڃبو آهي.

وقف النبي (صلی اللہ علیہ وسلم) : هيءُ لفظ حاشيءَ ۾ لکيل هوندو آهي ۽ آيت جي ختم ٿيڻ تي (س) نشان ڏنل هوندو آهي. اتي بيهڻ اهڙي طرح ضروري آهي جيئن وقف لازم 'م' تي.

الربع : اتي پاري جو چوٿو حصو پورو ٿيو.

النصف : اتي پاري جو اڌ ختم ٿيو.

الثلثة : اتي منو پارو پورو ٿيو.

السجدة : هيءُ لفظ حاشيءَ ۾ لکيل هوندو آهي ۽ آيت جي پڇاڙيءَ تي اندر به لکيل هوندو آهي. جڏهن ان آيت سڳوري کي اسان پڙهنداسين ته سجدو ڪرڻ واجب ٿي ويندو. سجدو انهيءَ وقت ڪرڻ ضروري نه آهي پر پوءِ ڪنهن به وقت ادا ڪري سگهجي ٿو.

مشق نمبر ١٠

مِنۢ بَعْدِ	مَنۢ بَعَثَ	ذَنْبٍ
مِمْ بَعْ دِ	مَمْ بَ عَ ثَ	ذَمْ بٍ
جَزَآءًۢ بِمَا	كَاتِبٌۢ بِالْعَدْلِ	
جَ زَا...ئَمْ بِ مَا	كَاتِ بُمْ بِلْ عَدْ لِ	
قَدِيْرُنِ الَّذِىْ	مَثَلًانِ الْقَوْمِ	
قَ دِيْ رُ نِلْ لَ ذِيْ	مَ ثَ لَ نِلْ قَوْ مِ	
تَبْلُوْا اَخْبَارَكُمْ	قَوَارِيْرَاْ مِنْ	
تَبْ لُوْ اَخْ بَا رَ كُمْ	قَ وَا رِيْ رَ مِنْ	
دَآبَّةٍ	ضَآلًّا	طٰسٓمّٓ
دَا...بْ بَ تِنْ	ضَا...لْ لَنْ	طَا سِيْ...مْ مِيْ...مْ

سبق يارهون
سيني سيقن جو خلاصو

پهريون سبق: لفظن کي تکر تکر کري پڙهڻ گهرجي - کو تکرهڪ اکر جو هوندو ته کو تکر ياپرهن اکرن جو -

لِلْکُتُبِ يَنْفَعُهُمْ

لِل کُ تُ بِ يَن فَ عُ هُم

ٻيو سبق: زير وارو اکر الف سان ملندو ته جزم ڌنل نه هوندي - پر جيکڏهن الف تي جزم هوندي ته هڏکي وانگر آواز نه کرندو -

مَا اِقْرَاْ

مَا اِق رَ ×

جيکڏهن کو اکر ء سان ملندو يعني ء تي جزم ڌنل هوندي ته هڏکي وانگر آواز نه کرندو -

بِئْسَ مُؤْمِنُوْنَ

بِ × سَ مُ × مِ نُوْ نَ

ء (همزي) ۾ **الف** جو هڪ ئي آواز ۾ اچار آهي.

إِنْ	ءِنْ
اِن	اِن

زبر وارو اکر 'وْ' سان ملندو ته عربيءَ ۾ خاص آواز نڪرندو آهي.

سنڌيءَ ۾ **لَو** عربيءَ ۾ **لَوْ**

لَو لائُو

زبر وارو اکر **ی** سان ملندو ته عربيءَ ۾ خاص آواز ۾ اچار نڪرندو آهي.

سنڌيءَ ۾ **لَي** عربيءَ ۾ **لَےْ/لَیْ**

لَي لائِي

يَوْمَ	كَيْفَ
يائُو مَ	کائِي فَ

ٽيون سبق : خالي يا وانداکر

جيڪڏهن ڪنهن اکر تي ڪا اعراب (زير زبر پيش) نه هجي، يعني اهو اکر بلڪل خالي هجي ته اهو خاموش رهندو ـ ان کي پڙهڻ وقت ائين سمجهي ته جيئن اهو لکيل نه هو ـ

فِى الْاَرْضِ	يُؤْمِنُوْنَ
فِل	يُ×
ي ۽ الف خالي آهي	واو خالي آهي
وَادْخُلِىْ	هٰذَا الْبَيْتَ
وَد خُ لِي	ها ذَل بائِي تَ
وَجِاىْءَ	اَقِيْمُوا الْوَزْنَ
دَ جِي	اَ قي مُل وَ ز نَ
اٰتُوا الزَّكٰوةَ	صَلٰوةَ
آ تُز زَ كَا تَ	صَ لا تَ

چوٿون سبق؛ ڪجھ بيون اعرابون

بيٺل زبر؛ بيٺل زبر، الف جي آواز جي برابر آهي.
بيٺل زير؛ اُبي زير، ي جي آواز جيتري آهي.
بيٺل پيش؛ اُبو پيش، و جي آواز جي برابر آهي.

اَعْلٰى	بِهٖ	لَهٗ
اَ ع لا	بِ ا هِي	لَ هُو
سَبِيْلِهٖ	كِتٰبَهٗ	اِلٰفِ
سَ بِي لِ هِي	كِ تا بَ هُو	اِي لا فِ

مد؛ مد جو ھي شڪليون آھن؛ ~ ~

جڪڏھن ڪنهن اکر تي مد ڏنل هوندي ته ان کي ڊگهو ڪري اچاربو آهي. هيٺ ڏنل سنڌيءَ ۾ ڊگهي اُچار ڪي ان اکرن جي اڳيان ڏنل نيڪن جي مد دسان ظاهر ڪيو ويو آهي.

اُولٰٓئِكَ	بِمَآ اُنْزِلَ
اُ لا.... ءِ كَ	بِ ما.... اُن زِ لَ

سبق پنجون: آيت

(۱) هِنن علامتن تي وقفو (بيهڻ) ضروري آهي.

م ○ ط

(۲) هِن علامت تي وقفو ڪريو يا نه ڪريو

ج

(۳) هِنن علامتن تي وقفو نه ٿيندو.

لا ، ز ، ق ، ص ، صل ، صلے وغيره

(۴) به علامتون هونديون ته مٿين نشانيءَ کي مڃبو: لا

وقفو ڪرڻ لاءِ آخري اکر جي حرڪت کي گم ڪبو:-

مُؤْمِنُوْنَ مُؤْمِنُوْنَ

مُ× مِ نُوْنْ مُ× مِ نو نَ

جيڪڏهن پچارڻيءَ واري اکر تي جزم ڏنل هجي ته پوءِ اِهو اڳ ۾ ئي مليل آهي، ان ڪري ڪا به ڦير گهير نه ٿيندي:-

اَعْمَالَهُمْ ط لَمْ يُوْلَدْ ط

اَ ع ما لَ هُمْ. لَمْ يُوْ لَدْ.

ڪڏهن ڪڏهن اُئين به ٿيندو آهي ته اسان آخري اکر جي حرڪت کي نه اچاريندا آهيون پوءِ به اِهو اکر پوئين اکر سان سهڻي نموني ميلاپ نه ڪائي سگهندو آهي. اهڙي حالت ۾ جيترو ميلاپ ڪان پوءِ، اُچارجي سگهجي ايترو ملائڻ جي ڪوشش ڪجي:

عَنْهُ ط مُعْتَرَّ ط

عن ه مع تَر ر

آيت کان اڳ، پڇاڙي واري اکر تي ڏنل بيٺل يا اُبو پيش (ٗ) يا زير (ٖ) کي به گم ڪبو آهي پر بيٺل يا اُبو زبر قائم رهندو آهي جنهن کي اچاربو:

لَهٗ ○ بِهٖ ○ هُدٰى ○

لہ بہ هُ دا

جيڪڏهن پڇاڙي واري اکر ة متان به ٽيڪا هٽي ت ٿيل هوندي ته به اهي ٽيڪا گم ڪبا رکو ه وچي بچندي جنهن کي اچاربو ه-

قَرْيَةٍ م قَارِعَةٌ ط

قَريَہ ـ قا رِ عہ ـ

سبق ڇهون : تشديد ۽ تنوين

(الف) جيڪڏهن ڪنهن اکر تي تشديد جو نشان (ّ) ڏنل هوندو
ته ان اکر جي اچار کي ٻيڻو اچاربو.
ان جو پهريون اچار جزم وانگي پوئين اکر سان ٻه ملندو
۽ ان جو ٻيو اچار اڳتي ٻه هلندو.

مِنَ الشَّيْطٰنِ   مَلِكِ النَّاسِ

مِ نَش شائيُ طانِ   مَ لِ ڪِن نا سِ

(ب) تنوين - ٻن زبرن ٻن زيرن يا ٻن پيش کي چوندا آهن.
ان ۾ 'نون' جو اچار هوندو آهي. ائين سمجهي ته جيئن
ٻن زبرن ٻن زيرن ٻن پيش مان ٻي زبر زير يا پيش جزم
وارو نون آهي پر لکيل ٻئي طريقي سان آهي.

ڪِرَامًا   خَوْفٍ   نَصْرٌ

ڪِ را مَن   خائوُ فِن   نَص رُن

جيڪڏهن تنوين واري اکر کان پوءِ آيت ڪرڻي هجي ته قاعدو
ساڳيو لڳندو جيڪو رواجي طرح لڳندو آهي. پر ڪجهه ڳالهيون
ڌيان جوڳيون آهن.

(١) جيڪڏهن ڀڄاڙي اکر تي ٻه زبرون يا ٻه پيش آهن ته آيت ڪرڻ لاءِ انهن کي ڇڏي ڏيو.

خَوْفٍ○ سَلٰمٌ○

خائُوف سَ لا م

(٢) جيڪڏهن ڀڄاڙيءَ واري اکر تي ٻه زبرون ڏنل هجن، ته آيت ڪرڻ لاءِ (نون جي جاءِ تي) ان سان هڪ الف لڳندو. ڪڏهن ڪڏهن اتي هڪ خالي الف يا خالي ي هوندي آهي ۽ ڪڏهن ڪجهه به نه هوندو آهي.

كِرَامًا○ هُدًى○ شَآءً ط

كِ رَا ما هُ دا شا....آ

(٣) ة تي ٻه ٽيڪا هڻي ت ٺاهي ويندي آهي. آيت ڪرڻ وقت ٽيڪاءِ تنوين گم ٿي ويندا. ڏگو ة رهجي ويندي. اهڙي حالت ۾ ٻن زبرن جي ڪري الف نه لڳندو (جوجو تنوين (ً) گم ٿيل آهي.)

فِتْنَةٌ○ وَاحِدَةً○

فِت نَہ وا حِ دہ

ستون سبق: جزم ۽ تشديد

عام حالتن ۾ جيڪڏهن ڪنهن اکر تي جزم ڏنل هوندي ته اهو اکر پنهنجي پوئين اکر سان ملندو آهي. پر جيڪڏهن جزم واري اکر کان اڳين اکر تي شد اچي وڃي ته جزم وارو اکر نه اچاربو ۽ اهو اکر جزم واري اکر کي ڇڏي سڌو تشديد واري اکر سان وڃي ملندو:

مِنْ رَّبِّ
مِ ر رَ ب بِ

عَبَدْتُّمْ
عَ بَت تُم

تنوين ۾ جزم وارو 'ن' ڳجهو آهي:-

رَحْمَةً
رَح مَ تَنَ

رَحْمَتَنْ
رَح مَ تَنَ

جيڪڏهن تنوين جي اڳ ۾ تشديد ايندي ته 'ن' جو آواز نه رهندو:

رَحْمَةً مِّنْ
رَح مَ تَم مِن

رِزْقًا لَّكُمْ
رِز قَل لَ ڪُم

اٺون ۽ نائون سبق:-

ستين سبق مطابق جيڪڏهن جزم واري اکر کان پوءِ شد وارو اکر ايندو ته جزم واري اکر کي ڇڏي شد ۽ سڪون شد واري اکر سان ملندا آهين پر جيڪڏهن جزم وارو اکر 'ن' هجي ۽ تشديد وارو و يا ي هجي، ته نون غنه جي آواز باقي رهندو -

ٻن زبرن، ٻن زيرن ۽ ٻن پيشن ۾ به 'ن' لڪيل آهي، ان لاءِ انهي به ساڳيو قاعدو لاڳو ٿيندو -

بَشِيْرًا وَّ رائُون	مَنْ يَّعْمَلْ مائين
نَخِيْلٍ وَّ لي اُون	لِقَوْمٍ يُّوْ مين
فَاكِهَةٌ وَّ تُون	وُجُوْهٌ يَّوْ هُوئين

ڏهون سبق ؛ متفرق ۔

جيڪڏهن 'ن' کان پوءِ 'ب' اچي ته ن جو اچار م ۾ تبديل ٿي ويندو ؛۔

مِنْۢ بَعْدِ	مَكَانٍۢ بَعِيدٍ
مِم	مَكَا نِم

ڪڏهن ڪڏهن تنوين جو 'ن' ڏار لکبو آهي

عَلِيمُنِ الَّذِى

عَ لِي مُ نِل لَ ذِي

جدا جدا نشانيون ڳالهيون سبق ڏهين مان پڙهجن ؛ ۔

ضَآلِّيْنَ	تَتْلُوْا
ضا....ل لِين	ه اِن نشان جي ڪري الف نه اچاربو

الٓرٰ	طٰسٓمٓ
الف لا۔۔م را	طا سي۔۔م مي۔۔م

متفرق مشق (ب)

وَمَا عَلَّمْنٰهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْۢبَغِيْ
وَ مَا عَل لَمْنا هُش شِع رَ وَما يَم بَ غِي

لَهٗ ؕ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ وَّ قُرْاٰنٌ
لہٗ اِن هُ وَ اِل لا ذِک رُون وَ قُرآ نُم

مُّبِيْنٌ ۙ لِّيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَّ
مُ بِي نُل لِ يُن ذِ رَ مَن كَانَ حايِ يَاوُّن وَ

يَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ ۝
يَ حِق قَل قاوُ لُ عَ لَل كا فِ رِين۔

فِئَةً كَثِيْرَةًۢ بِاِذْنِ اللّٰهِ ؕ
فِ ءَ تَن كَ ثِي رَتَم بِ اِذ نِل لاهٖ۔

وَغَسَّاقًا ۙ جَزَآءً وِّفَاقًا ۝
وَ غَس سَا قَن ج زا... آوِن وِ فا قا

مِنۡهُمۡ يَوۡمَئِذٍ شَاۡنٌ يُّغۡنِيۡهِ ۝ ط
مِن هُم يا ئو مَ ءِ ذِن شا نو ئين يُغ نِيہ

يٰوَيۡلَنَا مَنۡۢ بَعَثَنَا مِنۡ مَّرۡقَدِنَا م
يا وائي لَ نا مِم بَ عَ ثَ نا مِم مَر قَ دِ نا

وَيۡلٌ يَّوۡمَئِذٍ لِّلۡمُكَذِّبِيۡنَ ط
وائي لو ئين يا ئو مَ ءِ ذِل لِل مُ كذ ذِ بين

مِنۡهُمَا اللُّـؤۡلُؤُ وَالۡمَرۡجَانُ ۝ ع
مِن هُ مَل لُ × لُ ءُ وَل مَر جان

ظُلُمٰتٌ وَّ رَعۡدٌ وَّ بَرۡقٌ
ظُ لُ ما تُون وَ رَ ع دُون وَ بَر قُن

كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ط
كَ طائِيْ يِس سِ جِل لِ لِل كُ تُب

لِنُحْيِيَ بِهٖ لِ نُح يِ يَ بِ هِي	فَاٰوٗ اِلٰى فَ × وو.... اِ لا
ثَلٰثَ مِائَةٍ ثَ لاثَ مِ ءَ تِن	نُجِّي الْمُؤْمِنِيْنَ نُن جِل مُ × مِ نِي نَ
مَنْ يُّكْرِهْهُنَّ مائين يُك رِه هُن نَ	دُرِّيٌّ يُّوْقَدُ دُر رِي يوئين يُو قَ دُ
عَرْضًا لا نِ الَّذِيْ عَرضَ نِل لَ ذي	اِنَّا ظَنَنَّا اِن نا ظَ نَن نا

لِكُلِّ امْرِءٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ
لِ كُل لِم رِئِم مِن هُم يائوُ مَ ءِ ذن

وڏو امتحان

پنهنجو امتحان پاڻ وٺڻ جو طريقو:-

① هڪ ڪاغذ سان نمبر وار سڀ ڪان اڳ پهرين سِٽ جو سنڌي اچار ڍڪيو.
② هاڻي عربي سٽ جا هڪ هڪ اکر ڪري پڙهيو.
③ وري پنهنجي ڪري سنڌي اچار سان ڀيٽيو.
④ جيڪڏهن اوهان درست پڙهيو آهي ته اڳتي وڌو ۽ اهوئي عمل اڳئين سٽ ۾ ڪريو.
⑤ جيڪڏهن اوهان غلط پڙهيو آهي ته سنڌي اچار وٽ جيڪو انگ لکيل آهي ان نمبرواري سبق کي ٻيهر پڪو ڪريو ۽ وري پنهنجو امتحان پاڻ وٺو.
⑥ جيڪڏهن هن دفعي اوهان درست پڙهيو ته اڳتي وڌو.
⑦ جيڪڏهن اوهان سڀ لفظ درست پڙهي ورتا ته اطمينان سان قرآن شريف جي تلاوت ڪريو.

لوٽ:-

جن سچڻ قرآن پڙهيو آهي. اهي به پنهنجي دلجاءِ ڪري سگهن ٿا.

ڏنل هدايتن مطابق هڪ هڪ ست جي. سنڌي اچارکي ڌيان ڏئي پڙهو.

(١)	سَنَسۡتَدۡرِجُ سَ نَ تَد رِ جُ	اُنۡثَيَيۡنِ اُن ث يَائِي نِ

(٢)	مَنۡ مَن	مَا مَا	اِقۡرَاۡ اِق رَ×	بِئۡسَ رِب×سَ	مُؤۡمِنُ مُ× مِنُ

(٣)	فَاعۡدِلُوۡا فَع دِلُو	فَاصۡطَادُوۡا فَص طَا دُو

(٢)	خَوۡفَ خَائُوفَ	بَيۡنَ بَائِيۡ نَ	سَوۡفَ سَائُوفَ	مَيۡتَ مَائِيۡ تَ

(٣)	اَقِيۡمُوا الۡوَزۡنَ اَقِي مُل وَز نَ	اِلَى الۡاَذۡقَانِ اِلَل اَذ قَا نِ

(٣) صَلٰوةَ — الٰفِ — دَاوٗدَ

صَ لا تَ — اِيِ لا فِ — دا وُو دَ

(٤) هٰٓؤُلَآءِ — آٰلْئٰنَ — طٰسٓمّٓ

ها...ءُ لا...ءِ — آ...ل آنَ — طا سي...م مي...م

(٦) رَبَّانِيُّوْنَ — لِيَذَّكَّرُوْا

رَب با ني يُو نَ — لِ يَذ ذَک کَ رُو

(٦) مُسَمًّى — وَلِيٍّ — بَيِّنٌ

مُ سَم مَن — وَلي ين — با ئيِ يِ نُن

ايندڙ ڪجهه سٽن ۾ وقفو (بيهڻ) يعني آيت ڪرڻ
جو آزمودو ولڊ و ويندو ۔ ڏيان سان جواب ڏجو :-

(٥) صَرِفُ ط — صَرِّفْ ط

صَر رِف — صَر رِف

(٥) وَاسْتَغْفِرْهُ ○ مِنَّ ○ مُعْتَرَّ ○
وَس تَغ فِره مِن ن مُع تَر ر

(٥) اَعْلٰى ط بِهٖ ط لَهٗ ط
اَع لا بِه لَه

(٥) وَرَثَةِ ط مَيْتَةً ○ قَارِعَةٌ ط
وَرَثه مائِي ته قارعه

آيت کان اڳ ۾ آخري اکر تي تنوين ڏنل هجي ته آيت کيئين کجي ؛ -

(٦) قَدِيْرٌ ○ كَثِيْرٍ ○ كَثِيْرًا ○
قَ دِير كَثير كَثي را

(٦) هُدًى ○ شَاءَ ط كَثِيْرَةً ط
هُ دا شا آ كَثِي ره

هن صفحي جي لفظن مان اها خبر پوندي ته توهان جزم ـ تشديد ۽ تنوين ـ تشديد جا قاعدا چا لوڻ ٿا.

(٧) مِن رَّبِّ عَبَدْتُّمْ مَهَّدْتُّ
مِرْ رَبْ بِ عَ بَتْ تُمْ مَهْ هَتْ تُ

(٧) يَكُن لَّهُ كُنْ مِّنْ مَنْ لَّوْ
يَ كُلْ لَ هُو كُمْ مِنْ مَلْ لَائُوْ

(٧) غَفُوْرًا رَّحِيْمًا
غَ فُوْ رَرْ رَحِيْ مَنْ

صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ
صِ رَا طِمْ مُسْ تَ قِيْ مِنْ

(٧) خَيْرٌ لَّهُنَّ
خَايْ رُلْ لَ هُنْ نَ

اِمَامٍ مُّبِيْنٍ
اِ مَا مِمْ مُ بِيْ نِنْ

(٧) مُخْلِصًا لَّهُ
مُخْ لِ صَلْ لَ هُو

بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ
بَ شَ رُمْ مِثْ لُ كُمْ

هن بيني جي هيٺين لفظن جو تعلق اٺين ءِ نائين سبق سان آهي -

مَنْ يَّشَآءُ مائين يَ شا.... ءُ	اِنْ يُّرِدْنِ اين يُ رِ دْ نِ
خَيْرًا يَّرَهٗ خائي رائين يَ رَ هُو	قُوَّةً وَّ اٰثَارًا قو وَ تائون وآثا رَن
لِقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ لِ قَائومين يُ × مِ نُو نَ	وَلِيٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ وَلِي يِادن وَلا نَ صِي رِنْ
رَجُلٌ يَّسْعٰى رَ جُ لُوئين يَس عا	فَاكِهَةٌ وَّلَهُمْ فاكِ هَ تُون وَلَ هُم
مَنْ يُّكْرِهْهُنَّ مائين يُک رِهْ هُن نَ	دُرِّيٌّ يُّوْقَدُ دُر رِي يُوئين يُو قَ دُ

هاڻي هيٺ ڏنل لفظن جو بيان ڏهين سبق ۾ اچي چڪو آهي :-

عَلِيْمُ ۨالَّذِىْ	يَاْخُذُ
عَ لِي مُ نِل لَ ذي	يَ×خُ ذُ
الٓمّٓرٰ	اَنْۢبَتَتْ
الف لا... مِـي... مرا	اَم بَ تَت
مُدْهَآمَّتٰنِ	لٰكِنَّاْ
مُدها...م مَ تانِ	لا كِن نَ
اَلِيْمٌ ۢبِمَا	اَلْحَآقَّةُ
اَلي مُـم بِ ما	اَل حَا...ق قَ تُ
طٰسٓمّٓ	مِنْۢ بَعْدِهٖ
طا سين... مِيم... م	مِـم بَع دِهِي

سَلٰسِلَاْ وَ اَغْلَالًا سَ لا سِ لَ وَ اَ غْ لا لَن	فَـا وٗ فَ × وٗ وٗ
کَافِرًا بِهٖ کا فِ رَم بِ هِي	عَدْنِ نِالَّتِيْ عَدْ نِ نِل لَ تِي
تِظَآنِّيْ تِ ظا....ن نِي	صُمٌّم بُكْمٌ صُم مُم بُک مُن
فِتْنَةُ نِالْقَلْب فِت نَ تُ نِن قَ لْ ب	لَاْ اِلٰى اللّٰهِ لَ اِ لَل لا هِ
مَكَانٍ بَعِيْدٍ مَ کا نِم بَ عِي دِن	تَمَّتْ بِالْخَيْرِ تَم مَت بِل خائي رِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ـ ڪتاب خير سان پورو ٿيو ـ اللّٰه تعاليٰ
اوهان جي محنت کي ڪامياب ڪري (آمين)
مون لاءِ به خير جي دُعا گهرجو ـ

کبھی نہ ختم ہونے والے عظیم صدقہ جاریہ کی بہترین صورت

الحمدللہ قرآنی ڈکشنری، القرآن الکریم مع تشریح المتشابہات ، آسان تجویدی رنگین قرآن کریم مع تشریح المتشابہات اور قرآن مجید پڑھنا سیکھیے اور سکھایئے مع اردو تلفظ ہم ان خوبصورت نسخوں کو پوری دنیا کے حفاظ وعلمائے کرام اور خصوصاً تمام مدارس اور جامعات، اسکولز، کالجز ویونیورسٹیز میں زیر تعلیم طلباء وطالبات کو پہنچانا چاہتے ہیں تاریخ گواہ ہے ک کوئی قوم ہلاکت سے محفوظ نہیں جب تک وہ خود بھی نیک عمل کرے اور اپنے بھائیوں کی اصلاح کی بھی کوشش کرے (سورۃ المائدہ 5، آیت 78 سے 80) ان کتب کو خرید کر اپنے دوستوں اور گھر کی قریبی مساجد میں فی سبیل اللہ تقسیم کریں یہ کتابیں بہترین تحفہ بھی ہیں اس سلسلے میں آپ اپنے والدین ومرحومین کی طرف سے بطور ایصال ثواب اور اپنی طرف سے بطور عطیہ ان غریب و نادر طلباء کو جو اس کو خریدنے کی استطاعت نہیں رکھتے ہیں دے کر اللہ کی رضا اور خوشنودی، مغفرت کاملہ اور کبھی نہ ختم ہونے والے اجر عظیم کے مستحق ہوسکتے ہیں ان شاء اللہ جب تک یہ طلباء وطالبات قرآن مجید اور دیگر کاوشین پڑھتے، سیکھتے اور کلام اللہ پر عمل کرتے اور کراتے رہیں گے اس کا اجر وثواب آپ کو ملتا رہے گا جب آپ کو اس کتاب سے استفادہ کی بدولت فائدہ ہو تو چند کتابیں فی سبیل اللہ ضرور تقسیم کریں تا کہ دوسروں کو بھی آپ کی ذات ومال سے فائدہ ہو اور یہ آپ کے لئے صدقہ جاریہ بھی ہوجائے، اگر آپ کو کتب درکار ہو تو رجسٹرڈ پارسل طلب کریں جس کے لئے رقم بذریعہ منی آرڈر پیشگی ارسال کریں ڈاک خرچ بذمہ خریدار ہے۔

نوٹ: جواب طلب امور کے لئے جوابی لفافہ رجسٹرڈ ڈاک کے ذریعے روانہ کریں۔